

Crna Gora
GLAVNI GRAD
GRADONAČELNICA
Broj: 01-018/24-5023/1
Podgorica, 11. jul 2024. godine

Crna Gora
Pisarnica - Glavni grad - Podgorica

Primijeno: 17. 07. 2024

Org. jed.	Jed. klas. znak	Rečni broj	Prilog	Vrijednost
02	016	/24	- 614	

SKUPŠTINA GLAVNOG GRADA

PODGORICA

Na osnovu člana 58 stav 1 tačka 2 Zakona o lokalnoj samoupravi („Službeni list CG“, br. 2/18, 34/19, 38/20, 50/22, 84/22 i 85/22) i člana 100 stav 1 tačka 2 Statuta Glavnog grada („Službeni list CG“ – Opštinski propisi“, br. 8/19, 20/21 i 49/22), podnosim **Izveštaj o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorici za period 2020 – 2023. godine, za 2023. godinu.**

U radu Skupštine Glavnog grada i njenih radnih tijela, prilikom razmatranja Izveštaja, učestvovala je **dr Ida Kolinović**, v.d. sekretarke Sekretarijata za socijalno staranje.

GRADONAČELNICA,

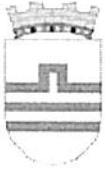
Prof. dr Olivera Injac

Olivera Injac

Crna Gora
Pisarnica - Glavni grad - Podgorica

Primijeno: 09.07.2024

Org. jed.	Jed. klas. znak	Redni broj	Prilog	Vrijednost
03	019	/24-316		

Crna Gora
Glavni grad Podgorica
SEKRETARIJAT ZA SOCIJALNO STARANJE

Adresa: Ul. Vuka Karadžića br.16
81 000, Podgorica, Crna Gora, fah br. 63
tel.: +382 20 447 160, fax: +382 20 447 161
sekretarijat.socijalno.staranje@podgorica.me

Broj: 14-D-128/24-6678

9. jul 2024. godine

GLAVNI GRAD PODGORICA
VD GLAVNOG ADMINISTRATORA
gđin Dejan Dašić

Uvaženi,

U prilogu Vam dostavljamo Izvještaj o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorici za period 2020-2023. godine, za 2023. godinu, na dalju nadležnost.

S poštovanjem,

gđ. Ida Kolinović
VD SEKRETARKE

Kontakt osoba:
Refadija Abdić
Tel: 020/447-165
e-mail: refadija.abdic@podgorica.me

CRNA GORA

**GLAVNI GRAD PODGORICA
SEKRETARIJAT ZA SOCIJALNO STARANJE**

Ulica Vuka Karadžića br. 16, 81 000 Podgorica; tel/fax: 020/ 447-160, 447-161;

E-mail: sekretarijat.socijalno.staranje@podgorica.me

**Izveštaj o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za
unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u
Glavnom gradu Podgorici za period 2020-2023. godine,
za 2023. godinu, za 2023. godinu**

Podgorica, jul 2024. godine

SADRŽAJ:

U V O D.....	4
I PREGLED REALIZOVANIH AKTIVNOSTI U 2023. GODINI	6
AKTIVNOSTI SEKRETARIJATA	7
Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	8
Kancelarija za Rome i Egipćane	9
Kancelarija za LGBTIQ lica	11
Kancelarija za rodnu ravnopravnost	12
Ostale aktivnosti	16
AKTIVNOSTI JAVNIH USTANOVA.....	18
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica.....	18
Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica “Kakaricka gora”	18
Javna ustanova za brigu o djeci “Dječji savez” Podgorica	20
AKTIVNOSTI INSTITUCIJA	22
CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	22
UPRAVA POLICIJE – ODJELJENJE BEZBJEDNOSTI PODGORICA.....	24
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO	25
AKTIVNOSTI ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	27
a) Djeca i mladi u riziku	27
Centar za prava djeteta Crne Gore.....	27
Udruženje Roditelji.....	31
b) Osobe sa invaliditetom i njihove porodice	32
Crveni krst Crne Gore.....	32
NVO “Staze“.....	35
NVO „Pružite nam šansu“	36
Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin.....	37
NVO “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore”.....	37
c) Žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici	42

Sigurna ženska kuća.....	42
NVO ZINAK	44
d) Materijalno ugrožene grupe stanovništva.....	45
Crveni krst Glavnog grada Podgorice.....	45
e) LGBTIQ osobe	47
NVO QUEER MONTENEGRO	47
ZAKLJUČAK I PREPORUKE	50
PREGLED REALIZACIJE AKTIVNOSTI IZ LAP.....	51
ANEKS I.....	54

U V O D

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorici za period 2020-2023. godine Skupština Glavnog grada Podgorica usvojila je na sjednici 15.05.2020. godine (u daljem tekstu: Lokalni plan za period 2020-2023. godine).

Misija Lokalnog plana za period 2020-2023. godine je povećanje nivoa socijalne uključenosti marginalizovanih grupa stanovništva i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite, uz partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora.

Radnu grupu su činili predstavnici relevantnih institucija i organizacija koje pružaju socijalne usluge grupama koje su socijalno isključene ili u riziku da to budu: osobe sa invaliditetom, starije osobe, žrtve nasilja, pripadnici RE zajednice, pripadnici LGBTIQ zajednice, djeca i mladi u riziku, materijalno ugroženi pojedinci i porodice.

Tokom izrade Lokalnog plana za period 2020-2023. godine organizovani su sastanci i okrugli stolovi sa ciljem promovisanja značaja socijalne uključenosti i obezbjeđivanja potrebnih socijalnih servisa u lokalnoj zajednici. U tu svrhu kreiran je upitnik koji je prvo objavljen na sajtu Glavnog grada, a zatim je dalje distribuiran putem elektronske pošte i društvenih mreža, kao i u štampanom obliku, radi lakšeg kreiranja i izrade Lokalnog plana za period 2020-2023. godine.

Polaznu osnovu za izradu Lokalnog plana za period 2020-2023. godine čine zakonski okviri koji uređuju oblast unapređenja kvaliteta života i zaštite građana i građanki od diskriminacije i nasilja, kao i pristup neophodnim uslugama socijalne i dječje zaštite:

- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore“, broj 27/13, 1/15, 42/15 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17, 42/17, 50/17, 59/21, 145/21 i 3/23);
- Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni list Crne Gore“, broj 46/10, 40/11, 18/14, 42/17);
- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom („Službeni list Crne Gore“, broj 35/15, 44/15);
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službeni list Crne Gore“, broj 46/10, 40/11);
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti („Službeni list Republike Crne Gore“ broj 46/07, „Službeni list Crne Gore“, broj 73/10, 40/11, 35/15);
- Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) („Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori“, broj 4/13);
- Krivični zakonik Crne Gore („Službeni list Republike Crne Gore“, broj 70/03, 13/04, 47/06, „Službeni list Crne Gore“, broj 40/08, 25/10, 73/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 3/20, 26/21, 144/21, 145/21 i 110/23);
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom („Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori“, broj 2/09);
- Porodični zakon („Službeni list Republike Crne Gore“, broj 1/07, „Službeni list Crne Gore“, broj 53/16, 76/20);
- Zakon o prekršajima (posebno odredbe o maloljetnicima) („Službeni list Crne Gore“, broj 1/11, 6/11, 39/11, 32/14, 43/17, 51/17).

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite za period 2020-2023. godine u Glavnom gradu Podgorica sačinjen je u skladu sa preporukama relevantnih nacionalnih strateških dokumenata, posebno:

- Strategije razvoja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2018-2022);
- Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih (2018 -2022);
- Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori (2016-2020);
- Strategije inkluzivnog obrazovanja (2019-2025);
- Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (2017-2021)
- Strategije zaštite od nasilja u porodici (2016-2020);
- Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja (2017-2021);
- Nacionalne strategije za borbu protiv HIV/AIDS (2015-2020);
- Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori (2019-2023);
- Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u CG (2016-2020);
- Programa za suzbijanje nasilja i vandalizma u školama (Ministarstvo prosvjete).

Izvještaj o realizovanim aktivnostima Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu za 2023. godinu (u daljem tekstu: Izvještaj o realizovanim aktivnostima Lokalnog plana za 2023. godinu) ostvaren je kroz individualni rad nadležnih institucija u ovoj oblasti, rad organizacija civilnog društva, privatnog sektora, fizičkih lica i uspostavljanja međusobnog partnerstva, kao i relevantnih institucija koje su učestvovala u njegovom kreiranju.

I PREGLED REALIZOVANIH AKTIVNOSTI U 2023. GODINI

Prioritetne ciljne grupe Lokalnog plana za period 2020-2023. godina su: djeca i mladi u riziku, osobe sa invaliditetom i njihove porodice, nemoćna i starija lica, žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, materijalno ugrožene grupe stanovništva, Romi i Egipćani, LGBTIQ osobe, osobe koje žive sa HIV/AIDS-om i osobe u riziku od HIV-a. Za svaku od njih definisani su strateški ciljevi koje treba ostvariti za vrijeme trajanja Lokalnog plana za period 2020-2023. godine.

I Djeca i mladi u riziku

Strateški cilj: Unaprijediti socijalnu inkluziju i poboljšati dostupnost i kvalitet socijalnih usluga za djecu i mlade.

II Osobe sa invaliditetom i njihove porodice

Strateški cilj: Povećati socijalnu inkluziju osoba sa invaliditetom i njihovih porodica i uspostaviti i razviti održive socijalne usluge.

III Nemoćna i starija lica

Strateški cilj: Obezbijediti dostupne i adekvatne programe podrške i usluge socijalne zaštite za starija lica.

IV Žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici

Strateški cilj: Unaprijediti usluge podrške, zaštite i socijalne uključenosti žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici.

V Materijalno ugrožene grupe stanovništva

Strateški cilj: Obezbijediti veći nivo socijalne inkluzije materijalno ugroženih lica sa teritorije Glavnog grada i njihovu bolju obuhvaćenost uslugama socijalne i dječje zaštite.

VI Romi i Egipćani

Strateški cilj: Povećati socijalnu inkluziju Roma/kinja i Egipćana/ki i obezbijediti programe i adekvatne usluge podrške za život u zajednici.

VII LGBTIQ osobe

Strateški cilj: Unaprijediti ljudska prava LGBTIQ osoba.

VII Osobe koje žive sa HIV/AIDS-om i osobe u riziku od HIV-a

Strateški cilj: Stvariti sigurno i podržavajuće okruženje, efikasan sistem prevencije HIV-a i pristupačnog liječenja, njege i pomoći za sve osobe pogođene HIV-om i osobe u povećanom riziku.

AKTIVNOSTI SEKRETARIJATA

U skladu sa članom 11 Oduke o organizaciji i načinu rada uprave Glavnog grada ("Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", br. 38/18, 43/18, 06/20, 10/20, 36/21, 05/22, 30/23, 42/23) Sekretarijat za socijalno staranje (u daljem tekstu: Sekretarijat) u okviru svojih nadležnosti obezbjeđuje socijalnu i dječju zaštitu, zaštitu osoba s invaliditetom, ostvarivanje rodne ravnopravnosti, unaprjeđenje prava pripadnika RE zajednice i LGBT zajednice, prevenciju i suzbijanje bolesti zavisnosti, boračku zaštitu i zaštitu civilnih invalida rata i druge poslove iz svog djelokruga, u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Pravo na pomoć i njegu u kući obezbjeđuje se licima koja usljed starosti, hronične bolesti ili invaliditeta imaju ograničene fizičke i psihičke sposobnosti da zadovolje svakodnevne osnovne lične i životne potrebe, a u izvještajnom periodu ovu uslugu je koristilo 140 starijih lica (za ovu namjenu potrošena su sredstva budžeta u iznosu od 110.000,00 €).

Pravo na jednokratnu novčanu pomoć u 2023. godini ostvarilo je 1320 lica (za ovu namjenu potrošena su sredstva budžeta u iznosu od 131.350,00 €). Razlozi zbog čega se građani obraćaju za pružanje novčane pomoći su: nedostatak sredstava za zadovoljavanje najosnovnijih životnih potreba, bolest, smrt člana porodice, elementarne nepogode, i dr.

Pravo na besplatni dnevni obrok u 2023. godini koristilo je 300 porodica i pojedinaca (700 obroka na dnevnom nivou). Za 122 porodice i pojedince vršena je dostava 200 obroka na kućnu adresu, a u objektu Narodne kuhinje dijeljeno je 500 obroka (za 178 porodica i pojedinaca). Za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 630,628,03 €. Pravo na besplatni dnevni obrok (ručak) imaju porodice, članovi porodice i lica pod starateljskom zaštitom koja se nalaze u stanju socijalne potrebe, lica bez redovnih primanja, korisnici naknade za pomoć i njegu drugog lica i lične invalidnine, pri čemu prednost imaju: samohrana lica, koja zbog trajne promjene zdravstvenog stanja, invalidnosti ili starosti nijesu u mogućnosti da pripreme obrok, lica sa fizičkim, intelektualnim i senzornim invaliditetom, kao i sa teškim hroničnim ili malignim oboljenjima, lica bez prebivališta i smještaja.

Pravo na poklon pakete za novorođeno dijete i podršku za novorođenčad u 2023. godini ostvarilo je 2515 djece (za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 87.422,50 € za bebi paketiće i 209.800,00 € za podršku za novorođenčad). Ovo pravo pripada novorođenom djetetu, pod uslovom da makar jedan roditelj imaju prebivalište na teritoriji Glavnog grada.

Pravo na novčanu pomoć u školovanju (za kupovinu školskog pribora) u iznosu od po 50,00 € ostvarili su svi prvaci sa teritorije Glavnog grada Podgorice i 2483 djece osnovnoškolskog uzrasta, čiji su roditelji korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice. Za ove namjene potrošena su sredstva u iznosu od 124.150,00 €.

Usluga Stanovanje uz podršku za mlade koji se osamostaljuju (kuća na pola puta) obezbjeđuje se djeci i omladini bez roditeljskog staranja kojima prestaje pravo na smještaj u ustanovi socijalne zaštite, odnosno hraniteljskoj porodici. Sekretarijat raspolaže sa dvije stambene jedinice i u partnerskom odnosu sa JU Centar za socijalni rad i NVO Centar za prava djeteta obezbjeđuje smještaj za korisnike. U 2023. godini nije bilo korisnika ove usluge.

Pomoć beskućnicima – na osnovu anamneze Centra za socijalni rad uplaćivala se mjesečna pomoć za devet beskućnika u iznosu od po 100,00 € (za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 6,200,00 €).

Podrška podstanarima – pravo na naknadu dijela troškova zakupnine ostvarili su zakupci sa prebivalištem na teritoriji Podgorice, koji su ispunjavali uslove konkursa, s tim da su prioritete imala višečlana domaćinstva bez prihoda, bez riješenog stambenog pitanja u Glavnom gradu. Visina subvencije je iznosila 50,00 eura mjesečno (za ovu namjenu potrošena su sredstva Budžeta u iznosu od 75.700,00 €).

Rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe

Odlukom o načinu korišćenja i cijeni zakupa stanova dodijeljenih licima u stanju socijalne potrebe ("Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", br. 47/21, 05/22) omogućeno je da pravo na zakup stanova koji su u vlasništvu Glavnog grada imaju svi dosadašnji i budući zakupci stanova, pod uslovima i na način propisan ovom odlukom. Odlukom o načinu korišćenja i cijeni zakupa stanova dodijeljenih licima u stanju socijalne potrebe omogućeno je korisnicima socijalnih stanova obnavljanje ugovora o zakupu na određeno vrijeme, na tri godine. Do kraja izvještajnog perioda ugovore o zakupu stana potpisalo je 79 korisnika. Sprovedene su redovne aktivnosti vezane za namjensko korišćenje stambenih jedinica koje su date na korišćenje licima u stanju socijalne potrebe.

Glavni grad je nastavio sa aktivnošću izdavanja "Gradske senior kartice", koja omogućava starijim sugrađanima da ostvare popuste na veliki broj proizvoda i usluga na teritoriji Podgorice. U toku 2023. godine izdata je 691 senior kartica, a ukupna ušteda na osnovu ostvarenog popusta je oko 10.000,00 eura.

Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti

Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti realizovala je aktivnosti usmjerene na prevenciju zloupotrebe droga; pružanje pomoći pojedincima i porodicama koji imaju problema sa zavisnošću od droga; prevenciju bolesti zavisnosti među djecom i mladima; obezbjeđivanje testova na droge; saradnju sa nevladinim organizacijama i drugim ustanovama i organizacijama, kao i druge aktivnosti iz svog djelokruga rada.

U 2023. godini održano je interaktivno predavanje na temu „Prevencija bolesti zavisnosti“ u OŠ „Stefan Mitrov Ljubiša“ u Budvi, na kom je akcenat stavljen na uzroke i posljedice konzumiranja psihoaktivnih supstanci, i na zablude koje su karakteristične za period adolescencije i razvoj bolesti zavisnosti. Predavanje je održano i dva puta na Cetinju na poziv Sekretarijata za ljudska i manjinska prava i bolesti zavisnosti Prijestonice Cetinje.

Predstavnice Kancelarije za prevenciju bolesti zavisnosti Glavnog grada učestvovala su na trodnevnoj obuci o ljudskim pravima osoba koje koriste droge.

U sklopu Nedjelje zdravlja, organizovano je dobrovoljno, besplatno i anonimno testiranje na HIV, Hepatitis B i C, i sifilis.

U Srednjoj mješovitoj školi u Golubovcima za učenike prvog i četvrtog razreda, realizovano je predavanje na temu „Prevncija bolesti zavisnosti“.

Svjetski dan bez duvanskog dima (31. maj) obilježen je održavanjem likovne radionice u drugom razredu OŠ „Savo Pejanović“.

Povodom 26. juna, Međunarodnog dana borbe protiv zloupotrebe droga, održana je “Živa biblioteka” na temu bolesti zavisnosti za zaposlene u lokalnoj samupravi. Svjetski dan seksualnog zdravlja obilježen je organizovanjem predavanja na temu seksualnog zdravlja za učenike osnovnih i srednjih škola iz Podgorice.

Novembar je posvećen borbi protiv bolesti zavisnosti sa ciljem podizanja svijesti stanovništva o štetnim efektima konzumiranja psihoaktivnih supstanci. Tim povodom, u OŠ “Dr Dragiša Ivanović” održano je predavanje na temu “Prevenција bolesti zavisnosti” za starije razrede. Takođe, predavanje je održano i u SEŠ “Mirko Vešović”. Realizovano je i predavanje za klijente koji se nalaze na tretmanu u JU Kakaricka gora na temu “Pravilna priprema za trening i održavanje fizičke forme i kondicije”.

Nacionalni dan bez duvanskog dima obilježen je 11. novembra, održavanjem predavanja na temu “Štetne posljedice duvanskog dima”, za učenike/ce drugog razreda OŠ “Novka Ubović”. Svjetski dan borbe protiv HIV/AIDS-a obilježen je 1. decembra predavanjem za sve zainteresovane građane/ke, kao i brzim testiranjem na HIV, Hepatitis B i C, i sifilis, gdje se testiralo tridesetak građana i građanki.

U decembru je održano predavanje o uticaju porodičnih odnosa na prevenciju, genezu i liječenje narkomanije (predavač - v.d sekretarke), za relevantne institucije, ustanove i nevladine organizacije koje se bave ovom problematikom.

Istog mjeseca na poziv Sekretarijata za ljudska i manjinska prava i bolesti zavisnosti Prijestonice Cetinje održana su dva predavanja u dvije osnovne škole („Njegoš“ i „Lovćenski partizanski odred“) na temu „Prevenција bolesti zavisnosti“, za učenike/ce VII, VIII i IX razreda.

Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti je besplatno distribuirala ukupno 209 testova za kontrolu prisustva psihoaktivnih supstanci u organizmu (roditeljima, zavisnicima i NVO sektoru).

Kancelarija za Rome i Egipćane

Aktivnosti Kancelarije za Rome i Egipćane su usmjerene na rad sa zajednicom i praćenje implementacije nacionalnih i lokalnih akcionih planova u oblasti integracije Roma i Egipćana, kroz podsticanje aktivnog učešća, javno zastupanje, promovisanje i posredovanje u ostvarivanju manjinskih prava.

U okviru projekta “Žene kao nosioci pozitivnih društvenih promjena”, a koji je finansijski podržan od strane Sekretarijata za socijalno staranje (Kancelarija za RE), u saradnji sa NVO “Adra” realizovan je napredni kurs za rad na šivaćim mašinama za 5 mladih pripadnica RE zajednice. S obzirom na to da su djevojke osim stečenih znanja i vještina dobile sertifikate, cilj ovih obuka bio je da se osposobe, kako bi bile što konkurentnije na tržištu rada ili započele samostalne djelatnosti.

Sekretarijat je organizovao posjetu klizalištu i besplatno klizanje na ledu za 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice. Cilj ovakvih i sličnih aktivnosti je rad na otklanjanju prepreka za potpunu socijalnu inkluziju Roma i Egipćana, stimulišući kroz brojne projekte njihovo ravnopravno učešće u svim društvenim tokovima. Osim namjere da pripadnicima manjinskih naroda učinimo zimske dane

ljepšim, cilj ove aktivnosti je i zbližavanje zajednica, odnosno da mladi iz redova socijalno ranjivih kategorija društva osjete pripadnost gradu u kom žive.

Kancelarija je u saradnji sa Romskim savjetom organizovala posjetu SKI Centru Kolašin za 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice. Osim prilike da prvi put posjete skijalište i da se druže sa vršnjacima iz drugih gradova, pripadnici RE zajednice su uz nesebičnu pomoć instruktora započeli svoje prve avanture na snijegu uz skije, sanke i vožnju žičarom.

Brojnim aktivnostima za mlade obilježen je 8. april, Međunarodni dan Roma. Kancelarija je na Stadionu malih sportova organizovala fudbalski turnir, u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope ROMACTED – Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou, na čijoj smo implementaciji u Kampu Konik partneri. Turnir je organizovan u saradnji sa NVO „Gradanska alijansa“, koji podržavaju sprovođenje ovog programa na Koniku. U takmičarskom dijelu učestvovalo je oko 60 djece koja su se takmičila u četiri tima sa simboličnim nazivima kojima šalju poruke o principima i vrijednostima koje žele da promovišu – Inkluzija, Nediskriminacija, Tolerancija i Zajedništvo. Tako su svi učesnici bili pobjednici i svi su dobili medalje, a sve ekipe su dobile pehare. Takmičari su dobili i poklone od Fudbalskog saveza Crne Gore, koji je na ovaj način podržao organizaciju, a učešće u događaju uzelo je oko 100 djece.

Radeći u kontinuitetu na što većoj inkluziji RE zajednice u crnogorsko društvo Kancelarija za RE je u saradnji sa Kancelarijom za mlade povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma u Omladinskom centru realizovala Veče društvenih igara. Romska djeca su imala priliku da steknu nova poznanstva kroz druženje sa vršnjacima iz grada, kao i da se oprobaju u brojnim zanimljivim društvenim igrama. Predstavnici Kancelarije za mlade su donirali tri gitare za potrebe Društvenog centra na Koniku i na taj način doprinijeli da se vrijeme u Društvenom centru provodi još kreativnije i zanimljivije, dok je JU SSŠ “Sergije Stanić”- Podgorica poklonila tortu i slatkiše za djecu.

U okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope ROMACTED (Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou), u čijem sprovođenju učestvuje Glavni grad Pogorica, Kancelarija za RE je tokom dva mjeseca u “Društvenom centru” na Koniku realizovala 24 radionice za osnovce i srednjoškolce na teme iz oblasti kulture stanovanja i očuvanja životne sredine.

Kancelarija je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava organizovala trodnevnu posjetu srednjim školama u Podgorici sa ciljem da se budući srednjoškolci upoznaju sa konkretnim programima koje škole nude za nastavak obrazovanja.

Posjeta podgoričkim srednjim školama za 25 đaka započeta je u Stručnoj medicinskoj školi i Gimnaziji “Slobodan Škerović, a potom su učenici posjetili i Elektrotehničku, Hemijsku, Građevinsku školu.

Kroz projekat „Žene kao nosioci pozitivnih društvenih promjena” koji je finansiran od strane Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada, u prostorijama Otvorenog centra NVO “Adra”, realizovana je dvomjesečna obuka za estetičara namijenjena mladim pripadnicama RE zajednice. Projekat je zamišljen tako da se pripadnicama ranjivih društvenih grupa pruži šansa da steknu i usavrše vještine, te da se upoznaju sa osnovama zanimanja estetičara. Nakon završetka kursa koji

se sastoji iz teorijskog i praktičnog dijela, polaznice obuke su osim stečenih znanja dobile i sertifikate, što će im otvoriti mogućnosti za zapošljavanje.

Radeći u kontinuitetu na što većoj inkluziji RE zajednice u crnogorsko društvo, Kancelarija za RE je u saradnji sa Fudbalskim savezom Crne Gore obezbijedila besplatne karte za 30 mladih pripadnika RE zajednice za meč Crna Gora – Češka na gradskom stadionu pod Goricom.

Kancelarija za RE u saradnji sa Romskim savjetom i NVO “ADRA” realizovala je obuku za estetičara namijenjenu pripadnicama RE zajednice koje su nakon završene obuke dobile i sertifikate koji će im pomoći da započnu samostalne djelatnosti i budu konkurentne na tržištu rada. Obuka je realizovana u “Otvorenom centru za osnaživanje žena i njihovih prava” jer je osim sticanja novih vještina cilj bio i inkluzija pripadnika RE zajednice u društvo.

U okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope ROMACTED (Promovisanje dobrog upravljanja i osnaživanja Roma na lokalnom nivou), a koji realizuje Glavni grad Pogorica, povodom Dana inkluzije, Kancelarija za RE implementirala je Akciju 1 (implementacija projekata podržanih kroz šemu ROMACTED malih grantova) i sprovela nabavku i opremanje “pametne učionice” sa 15 računara. Učionica će, pored unapjeđenja sticanja formalnih informatičkih znanja, poslužiti i za sticanje dodatnih digitalnih vještina kroz radionice, ali će biti i mjesto druženja djece iz romske i egipćanske zajednice i djece iz većinske zajednice. Na taj način će njeno funkcionisanje dodatno doprinijeti procesu socijalne inkluzije. Od strane škole uručene su zahvalnice partnerima koji su pomogli opremanje „pametne učionice“ i ukupno djelovanje škole kad su inkluzivne aktivnosti u pitanju, a to su Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, Programska kancelarija Savjeta Evrope u Podgorici, Glavni grad Podgorica, Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada Podgorica – Kancelarija za Rome i Egipćane i NVO „Mladi Romi“.

Kancelarija za LGBTIQ lica

Kancelarija za LGBTIQ lica sprovodi aktivnosti za unapređenje položaja LGBTIQ osoba u oblasti obrazovanja, kulture, socijalne i zdravstvene zaštite i u drugim oblastima, stvaranje uslova za zapošljavanje, pristup uslugama i servisima podrške i društveno prihvatanje LGBTIQ lica; uključivanje LGBTIQ lica u sve sfere društvenog života; promovisanje tolerancije i društvene jednakosti; sprovođenje kampanja za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom. U 2023. godini fokus je bio na jačanju kapaciteta i promociji antidiskriminatornog ponašanja kroz sprovođenje obuka za: predstavnike lokalnih vlasti, policijskih, socijalnih i inspeksijskih službi i drugih državnih organa, zaduženih za pružanje zaštite od diskriminacije na lokalnom nivou.

Tokom mjeseca ponosa održane su dvije radionice žive biblioteke za službenike Glavnog grada u cilju unapređenja kapaciteta lokalnih službenika za rad sa LGBTIQ osobama. Na radionicama koje su vodili aktivisti Nikola Ilić iz Asocijacije Spektra i Miloš Knežević iz Kvir Montenegra učestvovalo je ukupno 20 službenika.

U saradnji sa Asocijacijom Spektra, 30. novembra organizovano je predavanje i radionica „žive biblioteke“ u cilju unapređenja kapaciteta državnih institucija i lokalnih samouprava za rad sa trans i rodno varijantnim osobama. Dogadaju su prisustvovali službenici Sekretarijata za socijalno

staranje, Sekretarijata za preduzetništvo i investicije, Sekretarijata za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom, Komunalne policije, Ministarstva zdravlja i Uprave policije.

U toku 2023. godine Kancelarija za LGBTIQ lica je pružila pomoć u pripremi i realizaciji radionica za LGBTIQ zajednicu koje je organizovala nevladina organizacija Kvir Montenegro u LGBTIQ Drop-in centru. Održana je 21 radionica o aktivizmu, ljudskim pravima, kvir kulturi, mentalnom zdravlju i drugim relevantnim temama. Na radionicama je u prosjeku učestvovalo desetoro mladih iz LGBTIQ zajednice. Radionice su imale za cilj da edukuju, osnaže i jačaju kapacitete rezistencije i solidarnosti kod mladih.

Kancelarija za LGBTIQ lica je učestvovala u organizaciji Montenegro prajda kao partner. Šefica kancelarije je odabrana od strane Organizacionog odbora Montenegro prajda za koordinatorku kulturnih sadržaja tokom Nedjelje ponosa. Kancelarija za LGBTIQ lica je u toku Nedjelje ponosa organizovala izložbu „Obasjaj život“, koje je djelo Kolektiv Talas i TIRV-a i autora Citero, nebinarne osobe i jedne od osnivača Kolektiva. Izložba je organizovana u holu Gradskog parlamenta. Takođe, tokom ove nedjelje je u partnerstvu sa nevladinom organizacijom Juventas održan sastanak lokalnih samouprava „Dugini gradovi – Pride i lokalna zajednica“, na kojem je distribuirana publikacija „Dugovi gradovi na djelu“. Prevod ove publikacije, koja je proizvod projekta međunarodne mreže Rainbow Cities, Kancelarija je uradila u partnerstvu sa opštinom Kotor.

Povodom obilježavanja Stonvolske pobune, organizovana je izložba transparenata „Prajd – riječi i djela“ u partnerstvu sa nevladinom organizacijom Kvir Montenegro i Organizacionim odborom Montenegro prajda. Ova izložba predstavlja izložbu transparenata koje je LGBTIQ zajednica kreirala tokom deset godina održavanja povorki ponosa u Podgorici.

Održana je promocija zbornika radova „Ka rodno nebinarnim jezičkim praksama“ Sarajevskog otvorenog centra u Podgoričkoj knjižari. Na promociji su govorili dio uredničkog tima Matej Vrebac i Amar Bašić i aktivista i izvršni direktor Kvir Montenegro Miloš Knežević.

Predstavnice Glavnog grada su prisustvovalе godišnjem zasijedanju članica međunarodne mreže Rainbow cities u Rejkjaviku, gdje je zvanično uručen sertifikat o članstvu.

Kancelarija za rodnu ravnopravnost

Rad Kancelarije za rodnu ravnopravnost temelji se na unapređenju rodne ravnopravnosti i prava žena; promociji rodno osjetljivog vaspitanja i obrazovanja; sprovođenju kampanja u oblasti rodne ravnopravnosti; unapređenju zaštite od nasilja nad ženama; promovisanju ravnomojne zastupljenosti žena i muškaraca u svim područjima društvenog života; promociju rodne ravnopravnosti u medijima, kulturi i sportu; podsticanju rodne ravnopravnosti u oblasti rada, socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanja.

U toku 2023. godine Kancelarija je, u saradnji sa NVO ZINAK, sprovela pilot projekat - servis besplatne advokatsko pravne i psihološke podrške samohranim majkama (brakorazvodne parnice i davanje pravnih savjeta), uključujući i aktivnost podjele humanitarnih paketa. Pružena je pomoć za

15 samohranih majki, kako bi im se omogućilo lakše savladavanje kriznih situacija. Obezbijedeni su im humanitarni paketi, psihosocijalna podrška (psihološkinja pod revizijom Dragana Đokić), pravna (advokatica Ana Raičević), kao i rekreativni izlet (Budva), sa ciljem socijalizacije porodica i dodatnog osnaživanja za život u zajednici. Glavni cilj projekta „Rezilijentna zajednica“ bio je podrška razvoju usluga namijenjenih jednoroditeljskim porodicama (samohranim majkama) i njihovoj djeci. On je u potpunosti usaglašen sa Strateškim ciljem razvoja usluga namijenjenih porodicama i djeci u kriznim situacijama, odnosno izgradnja resursa koji će omogućiti biološkim porodicama da razviju svoje snage kako bi djeca odrastala u prirodnoj sredini, odnosno u svojoj porodici (za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 2.000,00 €).

Uoči 8. marta – Međunarodnog dana žena, organizovana je radionica u formi “žive biblioteke” - „Iz ženskog ugla“, u zgradi Skupštine Glavnog grada. Radionica je imala za cilj da se osvijetle priče žena iz marginalizovanih zajednica, kao što su Romi i Egipćani, LGBTIQ osobe, osobe sa invaliditetom i bivši korisnici psihoaktivnih supstanci. Kako se žene pripadnice ovih zajednica često suočavaju sa višestrukom diskriminacijom i preprekama u ostvarivanju prava, živa biblioteka je bila prilika da ukažu na načine na koje su uspijevale da se izbore sa predrasudama, osudama i očekivanjima okoline, da se obrazuju, zaposle, bude aktivne u organizacijama civilnog društva. Radionici je prisustvovalo dvadeset učesnika/ca.

U susret 25. novembru, Međunarodnom danu borbe protiv nasilja nad ženama Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada, u saradnji sa Strukovnim udruženjem socijalnih radnika/ca i Fakultetom političkih nauka Crne Gore organizovao je panel diskusiju „Nasilje u porodici“. Na panelu su govorili ispred Sekretarijata za socijalno staranje dr Ida Kolinović, ispred Strukovnog udruženja socijalnih radnika/ca mr Suzana Milović i ispred Fakulteta političkih nauka doc. dr Uglješa Janković, dok je moderirala mr Aet Salh.

Kancelarija za rodnu ravnopravnost opredijelila je kompletna sredstva u iznosu od 2.350,00€ bez PDV-a, za nabavku specijalne ginekološke stolice-stola, sa elektro motorom Kliničkom centru Crne Gore, namijenjenu prvenstveno ženama sa invaliditetom. Ovu vrijednu donaciju, direktorki Kliničkog centra Crne Gore dr Ljiljani Radulović uručila je vršiteljka dužnosti sekretarke Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada dr Ida Kolinović, u cilju obilježavanja kampanje “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”. Kampanja obuhvata Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama, Međunarodni dan osoba sa invaliditetom, kao i Međunarodni dan ljudskih prava. Donacija je obezbijedena u saradnji, odnosno posredstvom NVO Zinak iz Podgorice.

Konkurs na temu „Rodna ravnopravnost u mom gradu“ za učenike/ce šestog, sedmog, osmog i devetog razreda osnovnih škola za najbolji literarni/likovni rad, povodom 19. decembra, Dana oslobođenja Podgorice. Komisije Sekretarijata za socijalno staranje dodijelile su novčane nagrade i diplome osnovcima za najbolji likovni i literarni rad, od po 300,00, 200,00 i 100,00 eura. Likovni radovi su bili izloženi desetak dana u holu Skupštine Glavnog grada.

Finansijska podrška za sprovođenje programa iz domena socijalne i zdravstvene zaštite:

- Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin obratila se molbom za pomoć i podršku u osnivanju multifunkcionalnog društvenog kluba Organizacije, sa ciljem da osobama sa invaliditetom, svojim sadržajem različitih društvenih aktivnosti, pruži priliku za izlazak iz anonimnosti i usamljenosti, koja zbog savremenog načina življenja prati sve ljude, a posebno osobe sa invaliditetom. Na osnovu navedenog, uplaćeno je 4 000,00 €.
- NVO DEC Pčelica se obratila molbom za finansijsku pomoć, radi nastavka edukacija u okviru projekta “Niste sami“. Projekat je trajao 2 mjeseca, sa održavanjem radionica jednom sedmično. Na osnovu navedenog, uplaćeno je 300,00€.

- NVO Dec Pčelica se obratila zahtjevom za finansijsku podršku u cilju obilježavanja Dana državnosti - 13. jul, organizovanjem piknika u dječijem parku Kruševac. Na osnovu navedenog, uplaćeno 300,00€.
- Na osnovu potpisanog Memoranduma o saradnji između Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada Podgorica i NVU Centar za prava djeteta, obezbijeden je dio sredstava za finansiranje licenciranih usluga Dnevnog boravka, savjetovanja i terapije, na osnovu čega je uplaćeno 10 000,00€.
- NVO "Adra" se obratila zahtjevom za finansijsku pomoć zbog velikog interesovanja polaznica za kurs manikira, koji se odnosi na projekat "Žene kao nosioci pozitivnih društvenih promjena". U cilju jačanja kapaciteta ciljnih grupa, U Centru za osnaživanje ženskih prava i preduzetništva su se organizovale obuke za manikir, gdje su polaznice obuke učile vještine nadogradnje noktiju, izlivanja i trajni lak. Nakon završenog kursa, učesnice su dobile sertifikate što će im otvoriti mogućnost za zapošljavanje. Za potrebe realizacije navedenog, uplaćeno 3 969,43€.
- NVO DEC "Pčelica" su se obratile molbom za podršku projektu "Dobar dan školo", u cilju obezbjeđivanja školskog pribora, rančeva, garderobe i obuće za djecu u stanju socijalne potrebe. Na osnovu navedenog, uplaćeno je 300,00€.
- NVO Udruženje podstanara Crne Gore – „Moj dom“ se obratilo zahtjevom za finansijsku pomoć, u cilju pokretanja projekta: Sigurno – Priuštivo – Subvencionisano podstanarstvo. Ideja je da se kroz realizaciju ovog projekta može krenuti sa izradom Registra podstanara. Kako su za izradu registra neophodna finansijska sredstva, uplaćeno im je 1000,00€.
- Organizacija gluvih i nagluvih Podgorica se obratila zahtjevom za finansijsku pomoć. Navedena organizacija je obilježila Međunarodni dan gluvih 27.09.2023. godine. Kako su za navedeno bila neophodna finansijska sredstva, uplaćeno im je 1.000,00€.
- "Elite Fair" d.o.o. se obratilo zahtjevom za finansijsku pomoć u organizaciji manifestacije Dječiji sajam "Podgorica 2023" koja se održala u Podgorici 30. septembra i 01. oktobra 2023. godine u dvorani "Verde" sa do sada najraznovrsnijim sadržajima za djecu i cijelu porodicu. Na osnovu navedenog, uplaćeno je 500,00€.
- NVO DEC Pčelica se obratila molbom za finansijsku pomoć. Navedena organizacija 11. godinu zaredom obilježava Dječiju nedjelju u našoj zemlji. Ove godine Dječija nedjelja se održala u periodu od 23. oktobra do 29. oktobra i obilježena je bogatim edukativnim aktivnostima za djecu i mlade, pod sloganom "Svi treba da znaju šta drugarstvo znači". Na osnovu navedenog, uplaćeno je 200,00€.
- Udruženje za pomoć oboljelima od reumatskih bolesti se obratilo molbom za finansijsku pomoć. Navedeno udruženje je 2023. godine domaćin međunarodne konferencije AGORA za borbu protiv mišićno koštanih bolesti, za čije održavanje su potrebna određena finansijska sredstva. Na osnovu zahtjeva, uplaćeno je 300,00€.
- Nevladino udruženje "Celijakija" se obratilo zahtjevom za finansijsku podršku, u cilju obilježavanja Međunarodnog dana celijakije - 16. maja. Za navedeno im je uplaćeno 300,00€.
- Crnogorsko društvo za borbu protiv raka obratilo se zahtjevom za finansijsku podršku u cilju obilježavanja Svjetskog dana bez duvana. Ovo društvo je raspisalo tradicionalni dvadeset drugi Konkurs za likovne i literarne radove za učenike osnovnih škola. Uplaćeno im je 200,00€.
- Potpisan je Memorandum o saradnji između Glavnog grada Podgorica, Sekretarijata za socijalno staranje i Poliklinike Filipović, kojim su potpisnici saglasni da će ostvariti saradnju na aktivnostima u okviru projekta "Držim te za ruku" koji će se realizovati povodom "Ružičastog oktobra", mjeseca borbe protiv karcinoma dojke. Na osnovu navedenog uplaćeno 3 000,00€.
- Potpisan je Ugovor o programskoj saradnji između Sekretarijata za socijalno staranje i Mika Proart DOO. Predmet ovog ugovora je regulisanje međusobnih prava i obaveza Ugovornih strana, koje obuhvataju organizaciju i realizaciju programskih aktivnosti na projektu

“Držimo te za ruku“ koji je trajao do 31.12.2023. godine, tokom kojih su se obavljali besplatni preventivni ultrazvučni pregledi karcinoma dojke za građanke Podgorice, iz porodica u stanju socijalne potrebe, kao i iz drugih ranjivih grupa stanovništva. Sekretarijat za socijalno staranje se obavezao da firmi Mika Proart d.o.o, za organizaciju i realizaciju aktivnosti, a na osnovu ispostavljene fakture, isplati iznos od 4 497,57€.

- NVO “Brini o sebi” se obratila zahtjevom za partnerstvo i podršku povodom realizacije događaja “Race for the cure “. Navedena NVO već devet godina zaredom sprovodi opsežne kampanje za prevenciju karcinoma dojke, kojima se značajno mijenja svijest žena o značaju preventivne brige o sebi. Ove godine, NVO “ Brini o sebi “, postala je dio Think Pink Europe porodice, dobivši licencu za Crnu Goru za organizovanje događaja Race for the Cure. Race for the Cure je najveći evropski sportski događaj za zdravlje žena, koji se održava u preko 150 svjetskih gradova, a od oktobra i Crna Gora je s ponosom postala dijelom ove priče. Koncept Race for the Cure podrazumijeva prikupljanje sredstava kroz registraciju za učešće na događaju. U oktobru 2023. godine, NVO “Brini o sebi“ će u saradnji sa Sekretarijatom, Institutom za javno zdravlje, Institutom za onkologiju i Domom zdravlja Podgorica, prikupljena sredstva upotrijebiti za organizaciju predavanja i radionica. Na osnovu navedenog, uplaćeno 3 000,00 €.
- NVU “Život sa invaliditetom“ se obratilo zahtjevom za finansijsku pomoć. Navedeno udruženje se najviše bavi ženama oboljelim od karcinoma dojke. Društvo svake godine organizuje izlet, koji je 2023.godine održan na Crnom jezeru. S obzirom na to da su za organizaciju izleta bila neophodna određena finansijska sredstva, uplaćeno im je 300,00€.
- Sredstva za prikupljanje rezervi krvi – Društvu dobrovoljnih davalaca krvi Podgorica uplaćeno 1 000,00 €, a JZU Zavodu za transfuziju krvi Crne Gore uplaćeno je 1.608,17 €.

Sekretarijat za socijalno staranje je takode obezbijedio finansijska sredstva za sprovođenje licenciranih i inovativnih usluga:

- Prevoz za OSI od vrata do vrata (u saradnji sa UMHCG) – za ovu namjenu utrošena su budžetom predviđena sredstva od 50 000,00 €;
- Mobini timovi za OSI (u saradnji sa Crvenim krstom CG) – za ovu namjenu utrošena su budžetom predviđena sredstva od 35.000,00 €;
- Usluga podrške za život u zajednici za OSI (u saradnji sa Crvenim krstom CG) – za ovu namjenu utrošena su budžetom predviđena sredstva od 75.000,00 €.
- Učionica – Družionica (u saradnji sa Udruženjem „Roditelji“) – obezbijedena finansijska podrška u iznosu od 20 000,00 €.

Sekretarijat za socijalno staranje postavio je 1.050 metara taktilnih staza vodilja za osobe sa oštećenjem vida.

Lokacije su:

1. Ulica Moskovka od Bulevara Svetog Petra Cetinjskog do ulice Ljubljanske (do Kliničkog centra Crne Gore, računajući i 2 autobuska stajališta kod KCCG i ispred zgrade Vektra) - ukupna dužina linijskih staza 510m i 66 komada upozoravajućih - ukupno 539,40m.
2. Ulica Mila Radunovića od Ministarstva unutrašnjih poslova (zgrada Limenka) do kancelarije Organizacije slijepih za Podgoricu, Kolašin i Danilovgrad – ukupna dužina linijskih staza 225m i 22 komada upozoravajućih – ukupno 234,90m.

3. Bulevar Svetog Petra Cetinjskog, pored Kraljevog parka od Ulice Kralja Nikole do Ulice bratstva i jedinstva - ukupna dužina linijskih staza 265m i 12 komada upozoravajućih – ukupno 270,40m.

Određivanje prioriternih trasa za postavljanje staza radilo se u saradnji sa Organizacijom slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin. Za izradu taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidih osoba u 2023. godini je utrošeno 69.121,13 €.

Ostale aktivnosti

Tokom 2023. godine u prostoru „Kuća zdravlja“ organizovane su sljedeće aktivnosti:

Povodom Dana seksualne i reproduktivne svijesti, koji se obilježava 12. februara, Cazas je realizovao interaktivno predavanje “Mentruacija nije bauk!”, a voditeljka je bila dr Željka Ralević, ginekološkinja;

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv vršnjačkog nasilja, u saradnji sa Udruženjem psihologa Crne Gore, pripremljene su 4 kratke video forme u kojima mladi ljudi prenose njihove poruke o ovom važnom društvenom problemu. Video forme su snimane u prostoru “Kuća zdravlja” i plasirane na društvenim mrežama;

Predavanje na temu “Internet i mentalno zdravlje” 5. aprila, koje su održali psiholozi Ana Marinović Šljukić i Darko Obradović;

Povodom obilježavanja Svjetske nedelje dojenja organizovano je besplatno predavanje o benefitima dojenja, pravilnim položajima i uticaju dojenja na zdravlje majke i bebe;

Povodom obilježavanja Svjetskog dana prevencije suicida, 8. septembra realizovana je radionica „Naglas o suicidu“, koju su održali Darko Obradović i Ana Marinović Šljukić;

Povodom Svjetskog dana seksualnog zdravlja realizovano je predavanje o značaju seksualnog zdravlja, o čemu je govorila dr Željka Ralević spec. ginekologije i akušerstva. Predavanju su prisustvovali mladi iz JU OŠ „Pavle Rovinski“, JU OŠ „Dragiša Ivanović“, kao i srednjoškolci iz JU Gimnazije „Slobodan Škerović“ i JU SSS „Ivan Uskoković“;

Organizovana je psihološka radionica pod imenom „U tvojim cipelama“, namijenjena adolescentima, a tema radionice je bila empatija kao motiv ovogodišnjeg Festivala mentalnog zdravlja. Radionicu su vodili psiholozi i psihoterapeuti pod supervizijom Darko Obradović i Ana Marinović Šljukić;

Forum MNE je organizovao radionicu o otpornosti mladih na alkohol „Promijeniti pravila igre“, koju je vodio psiholog i psihoterapeut pod supervizijom Darko Obradović;

U toku 2023. godine pružana je podrška i usmjeravanje za punoljetna lica koja su se obratila za pomoć i podršku, a iskustveni savjetnik Boban Sekulić – NVO Cazas je sprovodio iskustvena savjetovanja na temu bolesti zavisnosti. Podijeljeno je ukupno 17 kartica prednosti za onkološke pacijente.

Organizovanje događaja:

U saradnji sa NVO Montenegro education i drugim partnerima, organizovan je prvi Senior fest u Njegoševom parku. Naime, 1. oktobra 2023. godine, organizatori su okupili veliki broj penzionera (preko 1000). Organizovano je bilo takmičenje u plesu, šahu, pikadu, a najboljima su sponzori obezbijedili preko 20 nagrada. Takođe su imali priliku i da izmjere vitaminsko-mineralni status, krvni pritisak i šećer u krvi, na štandu naših tradicionalnih partnera, “Benu apoteke”. Na kraju dana, posjetioci su imali priliku da uživaju u koncertu KIC POP hora.

Povodom obilježavanja 1. oktobra, Međunarodnog dana starijih osoba, Sekretarijat je za 140 lica koja koriste uslugu Pomoć i njega u kući, obezbijedio uručenje prigodnih poklona.

Humanitarni događaj „Srce za djecu“ je realizovan 23. decembar 2023. godine, u saradnji sa portalom „Volim Podgoricu“ i Unijom poslodavaca Crne Gore. Ovo je do sada najveća humanitarna manifestacija na Trgu nezavisnosti koju je organizovao Sekretarijat. Sama manifestacija se odnosila na djecu iz socijalno najugroženijih porodica, kojima su sponzori obezbijedili preko 600 novogodišnjih paketića. Za odlične đake (30), iz gore pomenutih porodica M-tel je obezbijedio mobilne telefone i besplatne jednogodišnje pakete. Nekoliko hiljada posjetilaca je imalo priliku da uživa u veoma sadržajnoj manifestaciji. Imali su priliku da gledaju tačku KUD „Mladost“, slušaju pjesme dječijeg hora „D-moll“, gledaju mlade plesače iz plesne škole „Jet Set“, druže se sa proslavljenim sportistima, reprezentativcima rukometa, košarke i fudbala, osvajaju vrijedne nagrade i na kraju uživaju uz program Šanta Pante.

Obezbjeđivanje novogodišnjih poklona:

Povodom novogodišnjih praznika, Sekretarijat je uručio tri novčane čestitke u iznosu od po 300,00€, za najstarije građane Podgorice (stogodišnjake).

U saradnji sa tradicionalnim partnerom “Benu” apotekom obezbijedeni su novogodišnji pokloni za korisnike Doma starih “Podgorica” i korisnike geronto službe – ukupno oko 350 poklona.

Za nabavku novogodišnjih paketića, odobrena su novčana sredstva (budžetska stavka - transferi institucijama za sprovođenje socijalnog programa), za:

- NVO Udruženje mladih sa hendikepom - 225,00 €;
- NVO „ Nacionalna organizacija za rijetke bolesti“ – 500,00 €;
- NVO „Celijakija“ – 700,00 €;
- Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ – 600,00 €;
- Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Podgorica – 2.130,00 €;
- NVO “Pružite nam šansu“ – 600,00 €;
- NVO „Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju – Podgorica“ – 2.625,00 €;
- NVO Fondacija ruka prijateljstva – 2.000,00€.

Ostale aktivnosti u nadležnosti Sekretarijata: Rješavano je o pravima po Zakonu o boračkoj i invalidskoj zaštiti. Prava iz oblasti boračko-invalidske zaštite (lična invalidnina, porodična invalidnina, civilna invalidnina) ostvaruje 482 korisnika, od čega 122 korisnika pored osnovnog primanja, ostvaruje još neku vrstu primanja (dodatak za njegu i pomoć, ortopedski dodatak, dodatak na samohranost, dodatak po osnovu TBC-a, novčana naknada materijalnog obezbjeđenja i uvećana porodična invalidnina).

Prava, shodno Odluci o novčanoj naknadi i drugim pravima učesnika NOR-a i članova njihovih porodica, ostvaruju tri korisnika. Za vojne, civilne i porodične invalide dostavljaju se obrasci o nastalim promjenama Ministarstvu rada i socijalnog staranja, a koje su od uticaja na ostvarivanje ili gubitak stečenih prava; za sve korisnike novčanih primanja vršena je stalna mjesečna kontrola isplaćenih sredstava.

AKTIVNOSTI JAVNIH USTANOVA

JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica

Usluge JU Dnevni centar je koristilo 20 djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju, sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama kojima je potrebna dnevna briga, nadzor i podrška u održavanju i razvijanju potencijala, na način koji ne ometa njihovo školovanje. U izvještajnom periodu realizovan je veliki broj aktivnosti, sa posebnim akcentom na uključivanje djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju u zajednicu, i to kroz inkluzivne programe i aktivnosti u lokalnoj zajednici, uz pružanje podrške njihovim porodicama, a sve u cilju kvalitetnijeg funkcionisanja i punog učešća u društvu.

Aktivnosti JU Dnevni centar su usmjerene na razvoj praktičnih vještina za svakodnevni život, koje u najvećoj mjeri omogućavaju samostalnost, razvoj i održavanje socijalnih, kognitivnih i fizičkih funkcija. Ova javna ustanova korisnicima obezbjeđuje osmočasovnu njegu i medicinski nadzor, socijalizaciju, osposobljavanje za samostalnost u aktivnostima dnevnog života, slobodne aktivnosti, individualni i grupni rad, elementarni vaspitno-obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život, besplatan prevoz i ishranu. Sve aktivnosti se realizuju prema godišnjem programu i podrazumijevaju viščasovni boravak korisnika u bezbjednom okruženju, pod nadzorom stručnih radnika. Rad se odvija individualno i u grupi u skladu sa procijenjenim potrebama.

U toku 2023. godine proširen je opseg aktivnosti u društvenoj zajednici kroz učešće u sportskim aktivnostima i takmičenjima na kojima su korisnici osvajali medalje u više disciplina.

Osim tradicionalnih radno-okupacionih, kreativnih i muzičkih radionica, neophodno je bilo uvođenje novih oblika grupnog i individualnog rada, a posebno u oblasti psihomotorne reedukacije, fizioterapije, kao i potpomognute komunikacije i upotrebe asistivne tehnologije u edukativne i zabavne svrhe. Radi što efikasnijeg pružanja podrške i postizanja rezultata sa korisnicima, redovno se vodilo računa o stručnom usavršavanju zaposlenih i sticanju dodatnih znanja, vještina i kompetencija. Tako se kroz niz obuka za primjenu savremenih metoda u radu sa licima sa invaliditetom stvara diverzitet usluga, metoda i pristupa u radu u JU Dnevni centar.

Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica “Kakaricka gora”

Javna ustanova je sprovela sve aktivnosti koje su bile predviđene Programom rada za 2023. godinu. Programske aktivnosti u 2023. godini realizovale su se kroz: 1) prijem klijenata/kinja; 2) stručni tretman rehabilitacije i resocijalizacije; 3) rad sa porodicom; 4) radno - okupacionu terapiju; 5) poslove obezbjeđenja lica i imovine; 6) poslove medicinske službe; 6) sportske i rekreativne aktivnosti; 7) timske konsultacije; 8) izlaske klijenata/kinja; 9) izradu izvještaja i 10) akcije u cilju promocije usluga. Aktivnosti su sprovedene organizovano i u skladu sa ustanovljenim internim protokolima, procedurama i pravilnicima, što je doprinijelo visokom nivou kvaliteta usluga tretmana, rehabilitacije i resocijalizacije zavisnika.

Prosječan broj klijenata/kinja u Javnoj ustanovi u toku 2023. godine bio je 45 na mjesečnom nivou i to 30 klijenata/kinja na rezidencijalnom i 15 klijenta/kinja na nerezidencijalnom tretmanu. Od ovog broja u Sektoru za tretman zavisnika prosječan broj klijenata na mjesečnom nivou bio je 27 na rezidencijalnom tretmanu i 13 klijenata na nerezidencijalnom dijelu tretmana (prosjek 40 klijenata na cjelokupnom tretmanu). U Sektoru za tretman zavisnica na mjesečnom nivou u prosjeku bile su 3 klijentkinje na rezidencijalnom tretmanu i 2 klijentkinje na nerezidencijalnom (prosjek 5 klijentkinja na cjelokupnom tretmanu).

Javna ustanova je tokom 2023. godine kontinuirano pružala mogućnost procesa rehabilitacije kroz psihološku pomoć, socijalnu podršku, psihijatrijsko praćenje, grupne terapije, individualne psihoterapije, porodičnu terapiju, porodično savjetovanje, organizovanu radnu-okupacionu terapiju, sportsko-rekreativne aktivnosti, kao i brojne druge sadržaje koji podržavaju stabilnu apstinenciju od sredstava zavisnosti, a utiču na promjenu destruktivnih obrazaca ponašanja i formiranje zdravih odnosa prema sebi i prema okruženju.

Između ostalog, organizovano je i sprovedeno ukupno 1189 grupnih terapija sa klijentima/kinjama koji se nalaze na rezidencijalnom i nerezidencijalnom dijelu tretmana, od toga 1168 sa klijentima/kinjama na rezidencijalnom tretmanu. Takođe, periodično i po procjeni Stručnog tima, organizovane su grupne terapije sa klijentima/kinjama koji se nalaze na nerezidencijalnom tretmanu, u cilju praćenja njihovog stanja i podrške u aktuelnim problemima koji se ispoljavaju u funkcionisanju nakon stacionarnog tretmana. Organizovana je i sprovedena ukupno 21 grupna terapija sa klijentima/kinjama koji/e se nalaze na nerezidencijalnom dijelu tretmana. U toku 2023. godine realizovane su 723 individualne terapije i savjetovanja za klijente/kinje koji se nalaze na rezidencijalnom i nerezidencijalnom dijelu tretmana. Ukupno tokom 2023. godine odradeno je 28 testiranja sa klijentima/klijentinjama, nakon perioda adaptacije. Tokom izvještajnog perioda, sprovedeno je 27 psiholoških radionica. Stručni tim je organizovao i sprovodio grupne terapije sa članovima porodica klijenata/kinja, za porodice klijenata/kinja koji su na tretmanu duže od šest mjeseci. U 2023. godini održane su ukupno 33 porodične terapije.

Radno - okupaciona terapija (ROT) je organizovana planski i osmišljena na način da omogućava klijentima/kinjama da se osjećaju korisno, da vide rezultate svog rada, da stvaraju pozitivan odnos prema radnoj disciplini, da stiču radne navike, kao i da razvijaju samodisciplinu. Ovaj vid terapije obuhvatao je manuelne, kreativne, rekreativne, edukativne i ostale aktivnosti, s ciljem korekcije ponašanja i poboljšanja određene fizičke i mentalne funkcije, a u skladu sa psihofizičkim mogućnostima klijenata/kinja.

Tokom 2023 godine, pod nadzorom referenata/kinja za radno-okupacionu terapiju sprovedeno je ukupno 108 kreativnih radionica. Tokom 2023. godine, pod nadzorom referentkinje za radno-okupacionu terapiju koja je obučena za kozmetičarske usluge sprovedeno je ukupno 54 kozmetičkih radionica. Profesionalna frizerka, angažovana po ugovoru o djelu je tokom 2023. godine sprovela 69 radionica za frizerske usluge klijentima i klijentkinjama. Tokom 2023. godine, pod nadzorom referentkinje za radno-okupacionu terapiju koja je obučena za krojački zanat, sprovedeno je ukupno 49 krojačkih radionica, dok je pod nadzorom referentkinje za radno-okupacionu terapiju sprovedeno ukupno 58 radionica kulinarstva. Pored pasa i mačaka, tokom 2023. godine, unaprijedena je mini farma koka nosilja, za koje se pored radno-okupacionih terapeuta/kinja brinu

svakodnevno klijenti/kinje Javne ustanove. U toku godine održane su 74 radionice muzikoterapije za klijente/kinje.

Kontinuirano su organizovani različiti vidovi rekreativnih aktivnosti za klijente/kinje. U 2023. godini organizovani su izleti i pješačke ture, kao i šetnje u okviru i izvan kompleksa Javne ustanove, u skladu sa preporukama Instituta za javno zdravlje Crne Gore. Tokom 2023. godine realizovano je 90 sportsko-rekreativnih aktivnosti (26 turnira u stonom tenisu, 28 u bilijaru, 36 fudbalskih utakmica).

Javna ustanova za brigu o djeci "Dječji savez" Podgorica

JU za brigu o djeci „Dječji savez“ Podgorica sprovodi sljedeće aktivnosti: obezbjeđivanje smještaja i ishrane u Dječjem odmaralištu na Veruši; sportsko rekreativne, kulturno-zabavne i vaspitno-obrazovne aktivnosti djece do 15 godina starosti, kao i obezbjeđivanje zdravstvene zaštite; pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga koje doprinose ostvarivanju ciljeva radi kojih je Javna ustanova osnovana; stvaranje uslova u kojima će djetetu biti pristupačna ostvarenja u kulturi, umjetnosti, sportu i drugim područjima života putem bogate i raznovrsne ponude sadržaja i aktivnosti za djecu; stvaranje uslova i raznovrsnih organizacionih formi za igru djece, za intenzivno druženje i podsticanje razvoja njihovih stvaralačkih sposobnosti i podsticanje djece da tragaju za novim saznanjima radi ostvarivanja ličnih predispozicija.

U martu 2023. godine su, u okviru saradnje sa dječjim savezima drugih opština, organizovani tradicionalni XX susreti mladih stvaralaca Crne Gore u Centru za kulturu Tivat. Kreativnim radom predstavilo se petnaest učenika iz dvanaest osnovnih škola iz šest gradova Crne Gore. Program pod nazivom „Djeca imaju krila“ bio je posvećen imenu i djelu dječjeg pisca Dragana Radulovića. Cilj susreta bio je promocija dječje kreativnosti na polju muzike, glume i poezije.

U maju je na Velikoj sceni KIC „Budo Tomović“ organizovano takmičenje recitatora učenika osnovnih škola Glavnog grada, pod nazivom „Čuvajmo dječji svijet“. Učenici su se takmičili u dvije kategorije: prva kategorija (I-V razred) i druga kategorija (VI-IX razred). Cilj takmičenja bio je razvijanje kulture govora i umjetničkog kazivanja poezije, individualnosti i inventivnosti kod osnovaca. Recitatore su ocjenjivali profesori književnosti, pisci za djecu i dramski umjetnici.

U saradnji sa Crnogorskim društvom za borbu protiv raka, raspisan je Državni likovni i literarni konkurs za učenike od IV-IX razreda na temu „Život čini zdrava hrana, bez duvana“. Stalni povod konkursa je Svjetski dan borbe protiv pušenja – 31. maj. Na adresu Javne ustanove do zaključenja konkursa, pristiglo je preko 350 likovnih radova u različitim tehnikama i 80 literarnih radova. Zadatak žirija bio je da od ukupnog broja radova, odabere po tri rada koja će biti nagrađena. Selekciju likovnih radova vršio je žiri sastavljen od akademskih grafičara i skulptora, dok je za literarne bio zadužen žiri koga su činili profesori književnosti. Izložba likovnih radova, čiju postavku je činilo 72 rada, otvorena je u holu KIC-a „Budo Tomović“, i tom prilikom su nagrađenim učenicima uručene nagrade.

U junu je tradicionalno na Trgu nezavisnosti organizovan dječji maskenbal pod nazivom „Svijet dječje mašte“. Pravo učešća na maskenbalu imali su učenici osnovnih škola čije su maske na školskom takmičenju proglašene za najbolje. Defile maski, predvođen mažoretkama iz plesnog studija „Belisima“ (Tivat), kretao se Trgom nezavisnosti, gdje su uz prigodan zabavni program izabrane najbolje maske. Cilj maskenbala bio je podsticanje mašte i kreativnosti kod djece.

U oktobru je organizovano obilježavanje Dječje nedjelje. Dječja nedjelja se realizovala sa ciljem skretanja pažnje javnosti na djecu i mlade, na dijete kao nosioca prava, na potrebe djece u porodici, društvu, na njihovo pravo da odrastaju u što boljim uslovima, na jednake šanse za razvoj i ostvarenje potencijala. Obilježavajući manifestaciju Dječja nedjelja, koja ima humanitarni, edukativni, zabavni i sportski karakter, Javna ustanova je realizovala niz raznovrsnih programa. Prvog dana na Velikoj sceni KIC „Budo Tomović“ priredjen je bogat kulturno-zabavni program za dake prvake. Narednog dana u Umjetničkoj školi za muziku i balet „Vasa Pavić“, učenici Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“ - osnovno obrazovanje, izveli su koncert klasične muzike. Treći dan Dječje nedjelje obilježen je pozorišnom predstavom „20.000 milja pod morem“ na Velikoj sceni KIC „Budo Tomović“. Programom za dake prvake u O.Š. „B.V. Podgoričanin“ i uručivanjem školskog pribora djeci populacije Roma, obilježen je četvrti dan ove manifestacije. Tradicionalnim susretima Dječjeg saveza Podgorice i Dječjeg saveza Tivta, u Centru za kulturu Tivat, obilježen je peti dan Dječje nedjelje. Dječja nedjelja završena je u Sportskom centru „Morača“ (Mala sala) turnirom u odbojci.

Festival dječje pjesme „Naša radost“ čiji je cilj bio edukacija i promocija muzičke umjetnosti, održan je u novembru na Velikoj sceni KIC „Budo Tomović“. Festival se sastojao iz takmičarskog i revijalnog dijela. U izvještajnoj godini takmičilo se 16 kompozicija, koje je izvodilo 16 mladih izvođača iz Crne Gore, Holandije, Bosne i Hercegovine i Srbije. U revijalnom dijelu festivala nastupio je dječji hor Zvezdice, koji je i pratio soliste. Na osnovu odluke Stručnog žirija sastavljenog od profesora muzike, kompozitora i profesora književnost dodijeljene su po tri nagrade za kompoziciju i interpretaciju, nagrade za tekst, aranžman, scenski nastup i najmlađeg učesnika. Dječje novogodišnje čestitke. Tradicionalno NVO „Djeca Tivta“ i Javna ustanova, povodom novogodišnjih praznika u Centru za kulturu Tivat, organizovali su manifestaciju „Dječje novogodišnje čestitke“. Tom prilikom, tivatskoj publici, promovisane su pjesme sa festivala „Naša radost 2023“.

U okviru akcije, koja je realizovana u sklopu Programa rada pod nazivom „Dječji savez misli na vas“, organizovane su posjete institucijama u kojima borave djeca s invaliditetom. Javna ustanova podijelila je preko 500 poklon paketića mališanima u JU Resursni centar za obrazovanje i osposobljavanje „1. jun“, JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“, Institutu za bolesti djece KC Crne Gore, Organizaciji slijepih za Podgoricu, Dnevnom centru za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Podgorici i NVO „Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju-Podgorica“.

Pored planiranih Programskih manifestacija, Javna ustanova je na zahtjev institucija kulture u toku 2023. godine realizovala sljedeće aktivnosti:

U organizaciji Centra za kulturu Berane, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija Crne Gore i Opštine Berane, održana je VIII Državna smotra recitatora u beranskom Centru za kulturu, na kojoj je učestvovalo 55 najboljih mladih recitatora iz 19 crnogorskih gradova, koji su nastupili u tri kategorije određene uzrastom. Posredstvom Javne ustanove, nagrađeni recitatori na takmičenju Glavnog grada uzeli su učešće na Smotri i na najbolji način predstavili sebe i svoju školu.

U okviru XXXI Kotorskog festivala pozorišta za djecu koji se odvijao u okviru KotorArta, na Trgu od oružja nastupili su predstavnici Javne ustanove u saradnji sa Dječjim savezom iz Tivta. Izveden je muzičko dramski nastup „Kad krila porastu“ u kojem su nastupila djeca solisti, popularni mali pjevači sa crnogorskih dječjih festivala, balerine Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“, kao i brojne plesne grupe.

U okviru Programa rada za 2023. godinu, dječji hor „Zvezdice« je tri puta sedmično održavao probe u prostorijama „Banja“ na Ribnici. Iste se nijesu održavale u periodu zimskog i ljetnjeg školskog raspusta. Posebna pažnja bila je usmjerena na pripreme vezane za realizaciju festivala

dječje pjesme „Naša radost 2023“. Hor je tokom godine imao niz aktivnosti, kao što su: snimanje horskih dionica i solista za festival „Zlatna pahulja“, koncert „U ritmu ljubavi“, učešće na horskom festivalu „Pored mora pjevati se mora“, nastup na manifestaciji „Dani Dragana Radulovića“, učešće pojedinih članova hora na festivalima „Šareni vokali“, „Dok teče Lašva“ i „Durdevdanski festival“, nastup u Domu starih „Podgorica“, snimanje novogodišnjeg programa u studiju, nastup na otvaranju Podgoričkog pazara, nastup u susret Novoj godini na trgu u Budvi i niz drugih aktivnosti. Tradicionalno, tokom godine organizovane su dvije audicije za prijem novih članova hora.

AKTIVNOSTI INSTITUCIJA

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

JU Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi, pruža usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite. Centar je osnovan 1962. godine. Prema posljednjem popisu stanovništva (2011. godine), JU Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi pokriva područje sa 187.937 stanovnika, što predstavlja 30% ukupnog crnogorskog stanovništva, od čega je u Opštini Zeta naseljeno 16.231 stanovnika, a u Opštini Tuzi 12.096 stanovnika. Ukupan broj domaćinstava u Crnoj Gori je 192.242, od čega je najveći broj domaćinstava evidentiran u Podgorici i to 56.847, što je 30% od ukupnog broja domaćinstava u Crnoj Gori. U Opštini Zeta evidentirano je 5.407 domaćinstava, a u Opštini Tuzi 3.208 domaćinstava.

Centar za socijalni rad u savjetodavnom procesu dužan je da ukaže roditeljima na propuste u vaspitanju djece, a ukoliko dode do saznanja da roditelji usljed međusobne neadekvatne komunikacije ugrožavaju interese svoje djece, određuje nadzor nad vršenjem roditeljskog prava. Centar može pokrenuti i postupak za lišenje, odnosno ograničenje roditeljskog prava, odnosno dati prijedlog Sudu za pokretanje postupka. U 2023. godini, ukupno 14 djece za koje je Centar nadležan bilo je smješteno u Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj (8 muškog i 6 ženskog pola), dok je na hraniteljstvu bilo 197 djece (145 na srodničkom i 52 na nesrodničkom hraniteljstvu). U 2023. godini djeci bez roditeljskog staranja je omogućeno ljetovanje u dječjim odmaralištima na Ivanovim Koritima i u Bečićima.

Problematikom poremećenih bračnih i porodičnih odnosa i zaštitom djece iz takvih porodica bave se psiholozi i socijalni radnici, raspoređeni na radnim mjestima voditelja slučaja i supervizora. Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, posebno se štiti dijete čiji roditelji ne mogu da se dogovore oko vršenja roditeljskog prava. U obavljanju poslova zaštite, Centar za socijalni rad u ulozi organa starateljstva obavlja sljedeće mjere i radnje iz domena svoje nadležnosti: po zahtjevu Suda, a shodno Porodičnom zakonu, učestvuje u postupcima i pokreće postupke za zaštitu prava maloljetne djece; po zahtjevu Suda vrši procjenu roditeljske podobnosti u postupcima razvoda braka, ali i povjeravanja djece rođene u vanbračnoj zajednici, i to u cilju unapređenja roditeljskih kapaciteta.

Centar za socijalni rad u skladu sa Konvencijom savjeta Evrope o sprečavanju svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u porodici posebnu pažnju je posvećivao zaštiti od nasilja u porodici kao i preventivnim aktivnostima radi suzbijanja ove društveno neprihvatljive pojave. U skladu sa

Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici kao i Porodičnim zakonom i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici Centar za socijalni rad sprovodio je:

- Koordinisanu saradnju sa svim relevantnim institucijama sistema uključujući upravu policije, tužilaštvo, sud, obrazovne i zdravstvene ustanove, i druge relevantne institucije;
- Izradu, praćenje i realizaciju planova zaštite za sve žrtve nasilja u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti;
- Saradnju sa NVO koje se bave zaštitom ženskih prava i zaštitom od nasilja;
- Materijalnu pomoć u skladu sa Zakonom;
- Savjetodavnu podršku žrtvama nasilja;
- Upućivanje na druge usluge u lokalnoj zajednici.

Centar za socijalni rad predstavlja važnu kariku u zaštiti prava i interesa djeteta, pružajući podršku djeci sa problemima u ponašanju, obavljajući savjetodavni rad sa djecom i njihovim roditeljima i vršeći nadzor njihovog ponašanja i ostale zaštitne mjere. Stručni radnici vrše procjenu ličnosti djeteta, njegove duševne razvijenosti, interesovanja i sklonosti, zdravstvenog stanja, njegovog dosadašnjeg života sa naglaskom na događaje koji su važni za razumijevanje njegovog sadašnjeg ponašanja. Tokom rada objedinjuju se podaci o eventualnim promjenama sredine, toku školovanja, školskom uspjehu, odnosu prema drugovima, vršnjacima, o porodičnoj situaciji, roditeljima, bračnim, porodičnim i roditeljskim odnosima, procesu vaspitanja, ekonomskom statusu porodice, eventualnim sociopatološkim pojavama u porodici, recidivizmu, a uz prethodno upoznavanje sa okolnostima izvršenja krivičnog djela i asocijalnog ponašanja. U toku 2023. godine, radeno je sa djecom i mladima sa problemima u ponašanju.

Takođe, po rješenju Centra, korisnici su upućivani na korišćenje usluga kod licenciranih pružalaca usluga iz NVO sektora, od čega je jedno dijete upućeno na korišćenje usluga kod Centra za prava djeteta Crne Gore, 10 korisnika je upućeno u Sigurnu žensku kuću u Podgorici, 6 u SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, i 3 korisnika u SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica.

Na osnovu člana 62 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, koji podržava boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju Centar za socijalni rad upućuje u Dnevni centar ili druge centre djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Najčešće se za ovu vrstu usluga zahtjevom obraćaju sami roditelji. U ustanove u Crnoj Gori upućeno je ukupno 45 korisnika, dok je van Crne Gore u ustanove smješteno 7 korisnika.

Tokom 2023. godine Centru, u okviru rada Službe za djecu i mlade je bilo 19 prijava za nasilje:

- 16 prijava gdje su žrtve ženskog pola (od kojih su 4 djevojčice);
- 3 žrtve dječaci uzrasta od 12 do 14 godina;
- češće su nasilju bile izložene supruge, vanbračne supruge, bivše supruge, djeca;
- počinioci nasilja: suprug, vanbračni suprug, bivši suprug;
- vrsta nasilja: fizičko nasilje, emocionalno i ekonomsko.

Tokom 2023. godine Centru za socijalni rad Podgorica, u okviru rada Službe za odrasla i stara lica od strane MUP-a prijavljeno je 30 slučajeva nasilja u porodici (22 slučaja koje su prijavile žene žrtve nasilja i 8 slučajeva koje su prijavili muškarci kao žrtve porodičnog nasilja). Od prijavljenih slučajeva po vrsti nasilja: 10 slučajeva je evidentirano kao fizičko nasilje u porodici; 17 slučajeva verbalno nasilje i za 3 slučaja nema podataka. Služba za odrasla i stara lica je MUP-u prijavila nasilje za 6 lica. Prijavljeno je i specifično - neprilagođeno ponašanje za 2 muškarca i 1 ženu.

Služba za odrasla i stara lica saraduje sa Sekretarijatom za socijalno staranje u cilju ostvarivanja prava na besplatan obrok u Narodnoj kuhinji i uslugu pomoć u kući. Ima saradnju i sa Crvenim krstom, kao i sa NVO koje za ciljnu grupu imaju odrasla i stara lica u cilju osiguranja

najadekvatnijeg oblika zaštite za njih. Kod ove Službe se evidentiraju i lica koja se kategorišu kao skitnice, prolaznici i beskućnici.

U 2023. godini, posebna pažnja se posvećivala realizaciji:

- postupaka za preispitivanje odluka o lišenju poslovne sposobnosti za lica na smještaju u ustanovama;
- ažuriranja starateljske knjige programa pružanja pomoći licima kada se nađu u stanju socijalne ugroženosti i preduzimanje mjera i oblika zaštite za sprečavanje i otklanjanje posljedica takvog stanja;
- programa preventivnog karaktera namijenjenog marginalizovanim i ranjivim grupama;
- praćenju i izradi individualnih planova zaštite;
- regulisanju ličnih dokumenata za lica smještena u ustanovama u Crnoj Gori i van Crne Gore;
- postavljanja za staratelja srodnika i smanjenje broja staratelja u liku stručnih radnika (rad sa porodicama, intenziviranje posjeta roditelja i srodnika licima koji se nalaze na smještaju u ustanovama).

UPRAVA POLICIJE – ODJELJENJE BEZBJEDNOSTI PODGORICA

U okviru svojih aktivnosti, u toku 2023. godine pojedini službenici Uprave policije su pohađali obuke na temu rada sa djecom koje su žrtve nasilja i druge, a takođe je i predviđeno da od 2024. godine u upotrebi bude obavezujući obrazac za efektivnu istragu seksualnih delikata izvršenih nad maloljetnim licima. U ovom dijelu potrebno je kadrovsko pojačanje u smislu povećanja zaposlenosti službenika na poslovima maloljetničke delinkvencije, kako bi se na adekvatan način odgovorilo svim izazovima sa kojima se na ovom polju Uprava policije susreće svakodnevno. Neophodno je povećati i broj obuka.

Tokom 2023. godine, Odjeljenje bezbjednosti Podgorice je, u saradnji sa obrazovnim ustanovama, održalo predavanja na sljedeće teme:

- Bezbjednost saobraćaja – 7 predavanja, u osnovnim i srednjim školama;
- Sprečavanje konzumiranja alkoholnih pića od strane maloljetnika – 4 predavanja, u srednjim školama;
- Bezbjednost na internetu – 2 predavanja, u srednjim školama;
- Vršnjačko nasilje – 5 predavanja, u osnovnim školama;
- Požari – 2 predavanja, u osnovnim školama;
- Aktivnost alkotestiranja prije polaska na ekskurziju – 2 aktivnosti, u srednjim školama;
- Navijačke grupe – 1 predavanje, u srednjoj školi;
- Petarde – 1 predavanje, u osnovnoj školi.

Navedena predavanja/aktivnosti su obuhvatila ukupno oko 900 učenika srednjih i osnovnih škola.

Pored navedenog, značajno je napomenuti da se svakog mjeseca u 2023. godini sprovodila planska aktivnost „Projekat - Policija u zajednici“, koja je imala za cilj da pojača povjerenje građana u policijski sistem, kao i da olakša kanal komunikacije između građana i policije, sa akcentom na maloljetna lica. Shodno sačinjenim Planovima, preduzimale su se mjere i radnje u cilju poboljšanja

bezbjednosti na opštem nivou, kao i na sprečavanju društveno nepoželjnih pojava. Planirane aktivnosti su se najviše odnosile na sprečavanje vršnjačkog nasilja među učenicima, s obzirom na to da je to jedan društveno nepoželjan „trend“ koji, nažalost, pokazuje tendenciju rasta.

Na nivou stanica policije u sklopu Odeljenja bezbjednosti policije, u okviru mjesečnih planova rada za 2023. godinu, realizovani su redovni obilasci mjesta na kojima je učestalo okupljanje maloljetnih lica koja se nerijetko devijantno ponašaju. Preventivno su se obilazili, naročito u večernjim satima, dvorišta gotovo svih osnovnih škola na području Podgorice, kao i dvorišta nekih predškolskih ustanova.

Tokom 2023. godine od strane službenika Odeljenja bezbjednosti Podgorica sprovedene su akcije operativnog karaktera pod nazivom „Mladost - Stop kockanju“ i „Mladost – Stop točenju alkohola maloljetnim licima“, odnosno 11 akcija takvog karaktera. Prilikom sprovođenja navedenih akcija, 1 maloljetno lice je zatečeno u kladenju u igrama na sreću, dok je 5 maloljetnih lica zatečeno u konzumiranju alkoholnih pića. Navedene akcije su sprovedene u saradnji sa Upravom za inspeksijske poslove Glavnog grada, koji su shodno mjerama i radnjama iz domena svoje nadležnosti sankcionisali pravna lica i odgovorna lica u pravnim licima u kojima su malodobna lica zatečena u kockanju, odnosno, u konzumiranju alkoholnih pića. Planske aktivnosti koje su preventivno-represivnog karaktera se sprovode u kontinuitetu.

Tokom 2023. godine od strane službenika Odeljenja bezbjednosti Podgorica sprovedene su akcije operativnog karaktera pod nazivom „Prosjak“, odnosno, 37 akcija takvog karaktera. Prilikom sprovođenja navedenih akcija, 24 maloljetna lica su zatečena u skitničanju ili prosjačenju, za šta su adekvatno krivično ili prekršajno sankcionisani zakonski zastupnici – roditelji, iz domena nadležnosti službenika Uprave policije.

Od strane službenika OB Podgorica održano je 5 predavanja u osnovnim i srednjim školama na teritorijalnoj nadležnosti Glavnog grada na temu vršnjačkog nasilja. Predavanju je prisustvovalo ukupno 160 učenika.

U Odeljenju bezbjednosti Podgorica – Jedinica kriminalističke policije za suzbijanje maloljetničke delinkvencije u 2022. godini osposobljena je prostorija za razgovor sa maloljetnim licima, kao i za prikupljanje obavještenja od istih. Riječ je o kancelariji/radnom prostoru koji je ureden na način da maloljetnim licima bude prijatno dok tu borave, uopšte ne asocirajući na standardne policijske prostorije. Navedena prostorija je uređena donacijom Britanske ambasade i u potpunosti je adekvatna za rad sa maloljetnim licima svih uzrasta.

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Zavod za školstvo je u toku 2023. godine realizovao aktivnosti koje se odnose na Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. godine. Predstavnici Ministarstva prosvjete i Zavoda za školstvo inicirali su timsku promotivnu kampanju u saradnji sa Ministarstvom nauke, Ministarstvom pravde, Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Nacionalnim romskim savjetom i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, tokom marta 2023. godine. Pomenuti tim posjetio je četiri opštine u Crnoj Gori: Podgoricu, Nikšić, Berane i Tivat, obišao škole i vrtiće koje pohađaju djeca Romi i Egipćani. U kampanji su istaknuti

inkluzivni principi, benefiti obrazovanja, podrška koja se pruža djeci, značaj uključenosti u društveni život svih njegovih članova. Članovi tima razgovarali su sa roditeljima i djecom dorašlom za upis u predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, sa ciljem da im se ukaže na obavezu i značaj obrazovanja. Ideja kampanje je podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove podrške djeci na putu obrazovanja. Podijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Naglašeno je da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi koja će pružiti pomoć pri upisu, a takođe i saradnicima u socijalnoj inkluziji.

Statistički podaci za školsku 2023/2024. godinu koji se odnose na djecu i mlade iz RE zajednice:

U predškolskom vaspitanju i obrazovanju, ukupno 288 djece;

U osnovnim školama, od I do IX razredaima 1870 učenika/ca;

U srednjim školama, upisano je 193 učenika/učenica;

Studira 18 studenata/kinja iz RE zajednice.

Obezbjeden je besplatan prevoz za oko 600 učenika/ica osnovnih škola RE populacije u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Cetinju.

Saradnici (medijatori) - nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca (medijatora) u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Angažovano je 26 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Program opismenjavanja odraslih je besplatan i sprovodi se u JU OŠ "Marko Miljanov".

Stipendije - u skladu s mjerom broj 5.8 i mjerom 5.11 iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, Ministarstvo prosvjete stipendira srednjoškolce u iznosu od 60,00€, studentske stipendije su u iznosu od 225,00€.

Studentski domovi – Dom u okviru svojih smještajnih kapaciteta namjenski opredjeljuje do 5% kapaciteta za smještaj studenata sa invaliditetom, studenata RE populacije i korisnika materijalnog obezbjeđenja. Prema povratnim informacijama studentskih domova, trenutno besplatan smještaj koriste 3 studenta/kinje iz RE zajednice.

Ministarstvo prosvjete je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i uz finansijsku podršku Savjeta Evrope, povodom obilježavanja 8. aprila, Međunarodnog dana Roma“, u OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ gdje su učestvovalе još šest podgoričkih škola (romske i neromske djece), organizovalo razne igre i takmičenja, u kojima je svaki takmičar imao svog mentora. Takođe, tog dana su realizovane aktivnosti, kao i teme za borbu protiv diskriminacije, obrazovanje za i o ljudskim pravima, obrazovanje za toleranciju, o multikulturalnom obrazovanju, kao i razne ostale aktivnosti koje su se odnosile na borbu protiv diskriminacije.

Zavod za školstvo je putem preporuka pratio realizaciju aktivnosti za podršku učenicima, vršilo godišnji monitoring praćenja redovnosti pohađanja i napredovanja mališana Roma i Egipćana.

Pružanje podrške učenicima Romima i Egipćanima:

- Prije početka nastavne godine formirani su timovi za podršku učenicima Romima i Egipćanima (pedagog, predstavnik uprave, predstavnik razredne nastave, predstavnik predmetne nastave i medijator) kojim rukovodi koordinator tima.

- Koordinator u saradnji sa članovima tima, sačinili su plan aktivnosti za predstojeću godinu.
- Koordinator i članovi tima upoznali su odjeljske starješine o obavezama koje se na njih odnose (mjesečni izvještaj o redovnosti pohađanja nastave i uspjehu učenika).
- Koordinator i članovi tima organizovali su, na nivou škole, radionice protiv predsrasuda i stereotipa, Paket nediskriminacije – školski portal.
- Odjeljske starješine formirale su portfolio učenika (podaci: osnovni socio-ekonomski podaci o učeniku i porodici, JMBG, adresa stanovanja, broj telefona roditelja, podaci o učenju i ponašanju).
- Odjeljske starješine, u dogovoru sa koordinatorom tima, organizovali su tematske roditeljske sastanke i terenske posjete putem kojih su upoznali roditelje sa pravima i obavezama.
- Koordinator su organizovali sastanke sa medijatorima jednom sedmično (upoređivanje spiskova učenika i roditelja, kao i opšti podaci o porodici, problemi i poteškoće u radu i dr.).
- Svi predmetni nastavnici, kao i nastavnici razredne nastave dostavili su plan podrške u cilju savladavanja nastavnih sadržaja u skladu s mogućnostima učenika (sa Školskog portala, pored radnog materijala za savladavanje vještina čitanja i pisanja, i koristiti prilagodne materijale, radne listove, prezentacije i sl.).
- Tim je u saradnji s odjeljenjskim starješinama organizovao vršnjačku podršku učenicima.
- Ukoliko učenik neopravdano izostaje do 5 radnih dana, odjeljski starješina je dužan da obavijesti koordinatora i upravu škole i pošalje pisani poziv roditeljima da dođu u školu.
- Ako nakon toga učenik ne nastavi da pohađa nastavu, uprava škole obavještava Prosvjetnu inspekciju i Centar za socijalni rad.
- Medijatori komuniciraju sa odjeljskim starješinom i nastavnicima o postignućima, ponašanju i ostalim aktivnostima učenika, da bi adekvatno posredovao između škole i porodice.
- Ukoliko ima elemenata zanemarivanja ili sumnje na nasilje prema učenicima, tim upućuje referat o nasilju u porodici ili zanemarivanju Centru za socijalni rad i Upravi policije.
- Ukoliko postoji sumnja da je riječ o odustajanju od školovanja učenika radi stupanja u maloljetnički brak – informiše se uporedo Centar za socijalni rad, Uprava policije i Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, radi potrebe hitnosti postupanja.
- Izvještaj o radu timova koordinatori školskih timova podnose Zavodu za školstvo.

AKTIVNOSTI ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

a) Djeca i mladi u riziku

Centar za prava djeteta Crne Gore

Licencirana usluga – Dnevni boravak za djecu sa društveno neprihvatljivim ponašanjem

Svrha Dnevnog boravka/Centar za podršku djeci i porodici je da obezbijedi kvalitetnu podršku djeci radi što potpunijeg ostvarivanja prava i podrške njihovim porodicama za stvaranje stimulativnog

ambijenta za nesmetan rast i razvoj djeteta. Ovo je sigurno mjesto za djecu, gdje se stručno, pravovremeno, adekvatno reaguje kroz saradnju sa drugim službama i institucijama u zajednici, u ostvarivanju prava na usluge socijalne i dječije zaštite. U Centru su angažovani stručni radnici/ce: psiholog/ica, socijalni radnik/ca, učitelj/ica, medijator/ka u zajednici, koordinator/ka usluge koji pružaju podršku djeci. Sastanci/radionice se realizuju prema planu i programu podrške koji sastavlja stručni tim uz učešće djeteta, roditelja/ staratelja, i u skadu sa prijedlogom/uputom Centra za socijalni rad. Dnevni boravak/Centar za podršku djeci i porodici je dostupan svakog radnog dana 8 časova, sa iskazanim potrebama korisnika, pet dana u nedelji od 9 do 17h. Korisnici ove usluge su djeca starosne dobi 5-18 godina, bez obzira na pol, etničku, rasnu, socijalnu ili bilo koju drugu pripadnost, djeca i mladi bez roditeljskog staranja, djeca Romi koja nijesu obuhvaćena sličnim vidovima podrške od strane drugih socijalnih partnera; djeca koja su ugrožena situacijom u porodici (razvod roditelja, siromaštvo, bolest roditelja ili staratelja). Ovu korisničku grupu čine djeca koja žive na teritoriji Glavnog grada Podgorica i u riziku su da postanu djeca ulice, da napuste školu, da razviju neprihvatljivo ponašanje, da se nađu u skitnji, da zlostavljaju ili budu zlostavljana, da postanu konzumenti psihoaktivnih supstanci, itd. Druga jednako važna ciljna grupa su roditelji/staratelji djece korisnika ove usluge. Broj korisnika Dnevnog boravka za djecu sa društveno neprihvatljivim ponašanjem, po osnovu Minimalnih standarada i licence je 10. Sva ostala djeca su korisnici različitih programa podrške u okviru Dnevnog boravka i finansijska podrška za njih je obezbijedena putem projekata. Djeca pripadnici korisničke grupe dolaze u Dnevni boravak/Centar za podršku djeci i porodici po preporuci/uputu Centra za socijalni rad. Korisnike/ce mogu uputiti i škole, pri čemu je pružalac usluge dužan da obavijesti Centar za socijalni rad. Djeca mogu doći dobrovoljno, sama ili u pratnji roditelja, staratelja i koristiti uslugu dok za njom imaju potrebu i želju. Za djecu koja sama dođu i zatraže pomoć, obavezna je pisana saglasnost roditelja/staratelja. Svakom djetetu se obezbijeduje aktivno učestvovanje u procjeni, planiranju i realizaciji usluge, u skladu sa uzrastom, mogućnostima i kapacitetima djeteta. Glavne aktivnosti u okviru usluge Dnevnog boravka/Centar za podršku djeci i porodici obuhvataju: promotivne aktivnosti, terenski rad, usluge terapije, usluge savjetovanja i druge usluge, kao i ekonomsko osnaživanje porodica (usmjereno na mlade u porodici i roditelje).

Podrška Glavnog grada Podgorica (Sekretarijata za socijalno staranje) u ovom izvještajnom periodu osigurala je kontinuitet pružanja stručne podrške ranjivim grupama djece i njihovim roditeljima kroz niz kombinovanih socijalnih programa (program psiho-socijalne podrške, program podrške djeci i porodici u kućnom okruženju, program podrške djeci u savladavanju školskog gradiva, ECCD program za predškolski uzrast, program razvoja socio-emocionalnih vještina, edukativno-kreativne radionice, program ekonomskog osnaživanje porodica) i sl. Takođe puno energije se ulaže u rješavanje materijalnih kriza u porodici kroz humanitarne urgentne aktivnosti (paketi hrane, higijene, odjeće). Korisnicima usluga obezbijeden je prevoz, užina, zadovoljavanje osnovnih higijenskih potreba za djecu kojima je to neophodno. Uslugom dnevnog boravka je obuhvaćeno ukupno 100 djece (M - 48, Ž - 52) i roditelja 104 (M - 40, Ž - 64) i 5 hraniteljskih porodica, 7 djece sa hraniteljstva (M - 5, Ž - 2). Programom podrške porodici obuhvaćeno je 5 porodica (6 djece, 5 roditelja/staratelja/hranitelja, 3 ostala člana porodice) tokom izvještajnog perioda. U izvještajnom periodu korisnici su dobijali podršku kroz individualne i grupne aktivnosti (savjetovanje sa psihologom, sa socijalnim radnikom, podrška u učenju, psiho-socijalne radionice, kreativno-edukativne radionice itd.).

Realizacija predškolske pripreme nastave i prevencija napuštanja osnovne škole (ECCD), uključujući Program razvoja socio-emocionalnih kompetencija (PDSEC)

U izvještajnom periodu program je pohađalo 9 djece. U izvještajnom periodu održano je 28 radionica. Kroz grupni radionički rad u okviru ECCD programa, rad sa djecom u velikoj mjeri se odnosi na jačanje socio-emocionalnih kompetencija. U okviru klastera samosvijesti, djeca su kroz igru i edukativni dio učila kako prepoznati svoje emocije i jasno ih pokazati, a zatim su shvatila da

je empatija veoma bitna da bismo bili svjesni drugih. Kroz timski rad osnažene su komunikacijske vještine, kako graditi odnose sa drugom djecom i zajedno donositi odluke.

Usluga savjetovanja obuhvatila je 38 korisnika (M-18, Ž-20) koji se suočavaju sa poteškoćama u svakodnevnim životnim situacijama. Savjetovanjem djece i roditelja se uticalo na podizanje kvaliteta života, prevenciju poremećaja u ponašanju, emocionalnih smetnji i zaštitu mentalnog zdravlja. Pružanje Usluge savjetovanja doprinosi kvalitetnijim, dugoročnim odnosima s drugima, uspješnijem rješavanju i savladavanju problema, ublažavanju ili uklanjanju teškoća, većem zadovoljstvu, prihvatanju sebe, drugih i situacija u kojima se korisnik nađe. Usluga savjetovanja tretira osobu: njene kognitivne, emotivne, situacijske i ponašajne aspekte.

Uslugom terapije obuhvaćeno je 10 korisnika (M-3, Ž-7) koji su imali niz uzročno-posljedičnih smetnji: psihičke teškoće; emocionalne probleme; probleme u komunikaciji, odnosima, ponašanju; simptome usljed potisnutih, nesvjesnih sadržaja koji se ispolje kao strahovi, fobije, tjelesne tegobe i sl. Kod nekih korisnika u pitanju je bila prolazna životna kriza, uz doživljaj blokiranosti i zaglavljenosti; nejasni osjećaj da nešto nije u redu, da će se nešto loše desiti, strah koji ne prolazi. Usluga terapije pomogla je korisnicima da spoznaju i sagledaju sopstvene potencijale, bolje prihvatanje i razumijevanje sebe na novi način koji nudi mogućnost izbora i promjene: osvješćivanje nesvjesnih mehanizama koji ga blokiraju, spoznje sebe i sticanju novih vještina i iskustva.

Obilježavanje Nedjelje djeteta - Nedjelja djeteta je obilježena u Centru za prava djeteta. Gosti su bila djeca predstavnici školskih parlamenta iz OŠ „Novka Ubović“, „Milorad Musa Burzan“ i predstavnici Lokalnog dječjeg parlamenta Podgorica. Djeca su bila u prilici da učestvuju na različitim tematskim radionicama (Prava djeteta, Zdravlje kao vrijednost, Tolerancija, Vrijednosti u društvu, Kreativna radionica posvećena Nedjelji djeteta). Na ovom događaju prikazani su audiovideo zapisi koja su kreirala i učestvovala djeca na temu Klimatskih promjena, Dnevni centar - Kuća velikog srca. Cilj je skretanje pažnje na sve što je djeci važno i ukazivanje na značaj očuvanja životne sredine i važnost postojanja DiC-a, kao kvalitetnog odgovora na potrebe djece i unapređenje njihovih prava.

Kampanja „Luća vrijednosti“ - Istim povodom organizovana je i aktivnost u Tržnom centru BIG Fashion. Tamo je javno prezentovana zagovaračka kampanja „Luća vrijednosti“. Kampanja je imala za cilj podizanje svijesti posjetilaca TC „Big Fashion“ o pravim društvenim vrijednostima. Prisutni su imali priliku da vide video snimke, pripremljene od strane djece, učesnika kampanje, zatim su posjetiocima tržnog centra podijeljeni lifleti sa detaljnim informacijama o važnosti poštovanja društvenih vrijednosti. Urađene su ankete koje su pokazale da uglavnom odrasli poznaju društvene vrijednosti, ali ih baš u potpunosti ne poštuju, pravdajući se društvenim kontekstom u kojem se živi.

Djeca korisnici usluge DiC-a i članovi Lokalnog dječjeg parlamenta sa predstavnicima Centra su posjetili Aerodrom Crne Gore 15. decembra 2023. Ova aktivnost im se posebno dopala i dugo se čekalo da se stvore uslovi da djeca bezbjedno i bez miješanja sa drugim putnicima obišu aerodrom, pistu, čuju više detalja o vazdušnom saobraćaju, kontroli letova... Avio kompanija je omogućila da djeca prođu proceduru čekiranja karata, uđu u avion, sjednu, stjuardesa im demonstrira sve instrukcije i procedure kada je let u pitanju. Pilot ih je zvanično pozdravio sa najavom leta za Diznilend, objasnio na kojoj visini će letjeti i poželio ugodan let. Stjuardesa im je podijelila prigodne poklončiće (slatkiše i sokove). Sva djeca su imala mogućnost da uđu u pilotsku kabinu, sjednu za upravljač aviona i naprave fotografije. Za najveći broj djece ovo je bilo prvo iskustvo dolaska na aerodrom i ulaska u avion.

Centar za prava djeteta Crne Gore je značajan akcenat stavio i na afirmaciju prava na dječiju participaciju te je u skladu sa tim ciljem, urađen reizbor članova Lokalnog dječjeg parlamenta na

nivou Glavnog grada Podgorica. Članovi lokalnog parlamenta se biraju svake školske godine, na način da osnovne i srednje škole delegiraju svoje predstavnike. Ovaj model dječijeg učešća predstavlja zdrav ambijent koji obezbjeđuje djeci i mladima pristup novim informacijama i znanjima, razvoj vještina, kreativnosti, što doprinosi jačanju aktivizma mladih, njihovu odgovornost, razvija kvalitet dijaloga i odnosa u zajednici. Ovaj model učešća mladih obuhvatio je oko 28 članova. Lokalni dječji parlament razvija i njeguje vrijednosti kao što su rodna ravnopravnost, nediskriminacija, tolerancija, otvorenost, pravo na mišljenje i aktivno učešće. Članovi Lokalnog dječijeg parlamenta se sastaju u prostorijama Kuće zdravlja i Centra za prava djeteta. Rad sa njima je organizovan od strane facilitatora kroz formu grupnog rada (diskusija, radionica, debata...). U ovom projektnom periodu je akcenat stavljen na upoznavanje njihovih prava, unapređenje komunikacije, izgradnju timskog rada, upoznavanje sa procesima lobiranja i zagovaranja, promociji prava djeteta kroz kampanje koje su se odnosile na Klimatske promjene, promociju vrijednosti (Luča Vrijednosti) i zagovaranja različitih usluga kroz kampanju (Kuća velikog srca). Afirmacijom prava na participaciju kroz ovaj model dječijeg aktivnog učešća evidentira se povećan stepen razumijevanja važnosti uključivanja djece i mladih na nivou škola i zajednice, njihova spremnost da daju doprinos svim realnim inicijativama i idejama koje iniciraju/zagovaraju članovi Lokalnog dječijeg parlamenta. Takođe, škole i zajednica su spremnije da saraduju sa djecom i u njima vide partnere. U tom smislu željene promjene članova lokalnih dječjih parlamenata zajednica posmatra kao opšte dobro.

Prostorije Kuće zdravlja, kao prostorni resurs Grada, korišćene su za realizaciju sastanaka za projekat Ekonomsko osnaživanje pojedinaca/članova porodica u krizi koji je podržan kroz Regionalni program za lokalnu demokratiju za zapadni Balkan (ReLOaD), koji finasira Evropska unija, a sprovodi Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u saradnji sa 14 lokalnih samouprava, među kojima je Glavni grad Podgorica, prijestonica Cetinje i opštine Zeta i Danilovgrad, čineći klaster „Središnji region“. Ovaj projekat je usko vezan sa licenciranim uslugama koji Centar pruža sa ciljem da se osnaže članovi porodica u krizi posebno ako je riječ o teže zapošljivim licima (lica koja dugo traže posao, mladi koji se ne snalaze u procesu traženja posla, lica koja su dugo na birou za zaposljavanje, lica čije kvalifikacije nijesu tražene na tržištu rada, lica u zrelih godinama 50+). Ovaj projekat je osnažio ukupno 32 kandidata koji su prošli različite akreditovane obuke za odrasle 21 osoba obuke Soft skills (meke vještine), 4 osobe IT obuke (word pressa sa elementima digitalnog marketinga), 2 ženske osobe su stekle sertifikate sa završene obuke Kozmetika za njegu lica i tijela i 5 kandidatkinja su stekle sertifikate završene obuke za engleski jezik. Devetoro (9) djece, kandidatkinja uključenih ukroz projekat Ekonomsko osnaživanje pojedinaca/članova porodica u krizi, je bilo u prilici da pohađa različite aktivnosti u okviru Dnevnog centra, kako bi njihove majke nesmetano mogle pohađati obuke za koje su se opredijelile. Značajan doprinos ovom projektu dala je i neformalna mreža socijalnih partnera (Zavod za zapošljavanje Crne Gore - Biro rada Podgorica, Centar za stručno obrazovanje, Centar za socijalni rad, Crveni krst crne Gore, Unija poslodavaca Crne Gore, Unija mladih preduzetnika Crne Gore..) sa kojima smo sastanke održavali u prostorijama Kuće zdravlja. Uspostavljanje neformalne mreže se pokazalo kao posebna vrijednost u jačanju šire podrške kandidatima uključenim u ovaj program podrške. Saradnja među socijalnim partnerima je definisana Memorandumom o saradnji. U Kući zdravlja je ukupno održano 6 sastanaka sa kandidatima, pružaoocima akreditovanih obuka za odrasle i socijalnim partnerima. Projekat Ekonomsko osnaživanje pojedinaca/članova porodica u krizi doprinosi implementaciji Strategije zapošljavanja Glavnog grada Podgorica sa akcionim planom za period 2021-2025.godine.

Udruženje Roditelji **Socijalni servis Učionica - Družionica**

Udruženje Roditelji je tokom 2023. godine realizovalo Socijalni servis Učionica Družionica uz podršku Sekretarijata za socijalno staranje, i on predstavlja program koji je usmjeren na osnaživanje ranjivih kategorija stanovništva, odnosno djece koja žive u siromaštvu, pružanjem podrške u obrazovanju, razvoju i socijalnoj integraciji. Prilikom dolaska porodice stručni radnici otvaraju dosije, rade anamnezu i sa porodicom prave individualni plan rada. U zavisnosti od potreba i kapaciteta porodice, različite su vrste podrške koju djeca mogu ostvariti, kao što su podrška u obrazovanju, obezbjeđivanju psihosocijalnih, kreativno – edukativnih i računarskih radionica, jednokratnih pomoći u vidu donacija, humanitarnih akcija, te savjetodavnog rada sa roditeljima.

U toku 2023. godine, programima podrške u obrazovanju bilo je obuhvaćeno 57 djece na sedmičnom nivou, sa kojima svakodnevno rade volonteri. Programom individualne i grupne podrške pri učenju realizovano je 408 časova za djecu iz socijalno ugroženih porodica. Individualni časovi podrazumijevaju jednom sedmično, čas u trajanju od 1h, a najčešće predmeti iz kog djeca imaju podršku su matematika, CSBH jezik i književnost i engleski jezik. Što se tiče grupnih časova, ovaj program u manjim grupama su pohađala djeca, koja su zanemarena u smislu obrazovanja i socijalizacije, te su volonteri radili sedmično na savladavanju osnovnih sposobnosti čitanja i pisanja. Podrška pri učenju se realizovala zahvaljujući velikom broju volontera i saradnji sa volonterskim klubom Gimnazije “Slobodan Škerović” i Univerzitetom Mediteran koji u kontinuitetu pružaju podršku djeci.

Kroz socijalnu integraciju sa djecom se realizovane su radionice i savjetodavni rad sa roditeljima, odnosno cijelom porodicom, prepoznajući probleme sa kojima se socijalno ugrožene porodice svakodnevno susreću, a tiču se diskriminacije, socijalne izolacije, stigmatizma, neredovnog pohađanja škole, ranih brakova. Za djecu su osmišljene i realizovane 21 kreativno-edukativna radionica i 2 kulinarske u saradnji sa brojnim dobrovoljnim aktivistima. Djeca sa iskustvom nasilja u porodici imala su od januara do septembra psiho-socijalnu podršku koju su realizovali licencirani stručni radnici – psiholog i socijalni radnik. Na sedmičnom nivou, kroz grupni rad, sa djecom se radilo na osnaživanju. U toku prethodne godine održano je ukupno 39 psihosocijalnih radionica u okviru kojih je obuhvaćeno ukupno 46 djece. Veoma važna saradnja sa Udruženjem psihologa koji realizuju grupne psihološke radionice za djecu godinama unazad, krunisana je potpisivanjem Memoranduma o saradnji. U toku 2023. godine sprovedena su 4 seta radionica za četiri grupe djece uvažavajući periode razvoja u kojima je posebno potrebna podrška. U prvom polugodištu radionice je pohađalo 21 dijete, a realizovano je 28 radionica. Jednu grupu su činile djevojčice tinejdžerke, a drugu mlada grupa. Grupe su se sastajale jednom sedmično, a teme koje su se najčešće obrađivale su: samopouzdanje, motivacija, tolerancija, nenasilna komunikacija, škola i školske obaveze, strahovi i sigurna povezanost. Od septembra je ovaj vid podrške pohađalo 18 djece, a realizovane su 24 radionice. Jedna grupa djece je oformljena od dječaka uzrasta 12 do 16 godina, a druga mješovita drupa djece od 6 do 11 godina. Podrška socijalno ugroženim porodicama se realizovala i kroz rad SOS roditeljske linije i program Brižne porodice. Grupa od 5 djece koja žive u siromaštvu pohađala je kurs programiranja u saradnji sa školom programiranja sa djecu i tinejdžere Coding Giants. 13 djece je imalo kontinuiranu individualnu psihološku podršku, koja je bila dostupna i roditeljima.

Kroz socijalni servis Učionica Družionica, Udruženje Roditelji je kao i prethodnih godina, osim edukativnih aktivnosti i osnaživanja djece u dijelu obrazovanja, pružalo i jednokratnu humanitarnu podršku, kroz akcije ili svakodnevna davanja, zahvaljujući donacijama:

- 6 laptopova je donirano za realizaciju računarskih radionica za djecu;
- 3 porodice su dobile računare;
- 118 porodica je dobilo jednokratnu pomoć u vidu garderobe, obuće, kućnih aparata;
- 6 porodica je dobilo nešto od namještaja za kuću;
- 31 porodica je dobila pakete namirnica za ishranu i higijenu;
- 15 porodica je dobilo vaučere za kupovinu robe i opreme za djecu;
- 33 djece je bilo u posjeti Cineplexxu i gledalo filmove u skladu sa uzrastom djece;
- 25 djece je pohađalo radionicu u saradnji sa Glovom i dobilo pakete slatkiša;
- 807 djece je dobilo kompletan pribor potreban za školu u toku jedne godine;
- Realizovana je humanitarna akcija "Budi nečiji Djed Mraz" kojom Udruženje Roditelji već treću godinu zaredom obraduje veliki broj mališana za novogodišnje praznike slatkišima;
- 3 djece je uključeno i redovno pohađalo sport;
- 2 djeteta su dobila biciklo.

b) Osobe sa invaliditetom i njihove porodice

Crveni krst Crne Gore

Projekat "Usluge podrške za život u zajednici za osobe sa invaliditetom"

Crveni krst Crne Gore je realizovao je socijalni servis namijenjen osobama sa invaliditetom, finasijski podržan od strane Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada. Za ovu namjenu potrošena su budžetom predviđena sredstva Sekretarijata za socijalno staranje u iznosu od 75.000,00 eura. Servis pruža osobama sa invaliditetom podršku prilikom boravka u kući, kao i prilikom boravka van kuće i obavljanja tekućih obaveza, druženja i sl. Pored pružanja usluga korisnicima kojima su dodijeljeni asistenti, povremeno se pružaju usluge i ostalim članovima udruženja, a sve u skladu sa dogovorom.

Ostvareni rezultati u 2023. godini:

- poboljšan kvalitet života osoba sa invaliditetom na teritoriji Glavnog grada Podgorica, a posebno za 13 osoba sa invaliditetom i preko 100 članova Organizacije gluvih i nagluvih, koji su dobijali direktne usluge personalne podrške;
- unaprijeđena saradnja između Glavnog grada, Crvenog krsta Crne Gore i nevladinih organizacija i udruženja koje pružaju podršku osobama sa invaliditetom;
- smanjena nezaposlenost, kroz angažovanje 9 asistenata za pružanje personalne podrške registrovanih na Zavodu za zapošljavanje;
- nastavljena saradnja sa privatnim sektorom na realizaciji podrške za osobe sa invaliditetom;
- povećana vidljivost projekta i dostupnih servisa podrške za osobe sa invaliditetom.

Kada je riječ o odabiru korisnika, nevladine organizacije/udruženja su predložile svoje članove za korisnike servisa personalne podrške. Dogovoreno je da se servis i tokom 2023. godine nastavi pružati podršku istim korisnicima: dva korisnika Udruženja mladih sa hendikepom, po jedan korisnik Udruženja paraplegičara Podgorica i Organizacije slijepih, dok su svi članovi Organizacije gluvi i nagluvi bili obuhvaćeni projektnim aktivnostima. Pored njih, u projekat je uključeno dodatnih 6 korisnika, na prijedlog Crvenog krsta Crne Gore (tima uključenog u projekat Medijacija u zajednici za OSI), koji su prihvatile i ostale organizacije. Nakon odabira korisnika su raspisani konkursi za angažovanje novih asistenata za pružanje personalne podrške, u skladu sa potrebama korisnika, dok su postojećim produženi ugovori. U odabiru asistenata su učestvovali i sami korisnici. Ukupno je angažovano 9 asistenata za pružanje personalne podrške u radni odnos, a za potrebe korisnika Organizacije gluvi i nagluvi su angažovana 2 asistenta u dopunski/honorarni radni odnos, koji su njima pružali usluge prevođenja na/sa znakovni jezik. Asistenti angažovani za pružanje usluga postojećim korisnicima su nastavili svoj angažman od 1. januara. Za funkcionisanje servisa podrške članovima Organizacije gluvi i nagluvi bilo je potrebno obezbijediti mobilne telefone, zbog čega je nastavljena saradnja sa Telenor fondacijom, koja je iste dala na korišćenje asistentima Organizacije gluvi i nagluvi, preko Crvenog krsta Crne Gore, tokom 2022. godine, a Telenor fondacija je obezbijedila i besplatne pakete za korišćenje telefona. Međutim, s obzirom na specifičnost poziva, telefoni koji su dati na upotrebu, ne zadovoljavaju tehničke potrebe, pa korisnici najčešće koriste sopstvene telefone.

Asistenti su svakodnevno pružali usluge personalne podrške korisnicima, u skladu sa njihovim potrebama. Osobama sa invaliditetom je pružana je podrška prilikom boravka u kući (pomoć oko lične i higijene prostora, sitnija pomoć u kući), kao i prilikom boravka van kuće i obavljanja tekućih obaveza, druženje i sl.

- U ovoj godini tokom perioda implementacije došlo je i do promjene u sastavu zaposlenih personalnih asistenata.
- Korisnici ovog servisa učestvovali su u različitim aktivnostima koje je organizovao Crveni krst Crne Gore.
- Radionice samopomoći predstavljaju aktivnost koja je pilotirana kroz podršku drugog donatora, ali je zbog zadovoljstva korisnika, nastavljena kroz ovaj projekat. Na radionicama je prosječno prisustvovalo 20 korisnika, koji kroz neposredni razgovor, pod vodstvom angadovanog psihologa, olakšavaju svakodnevnicu, ali se i podržavaju međusobno.

Projekat “Mobilni timovi - medijacija u zajednici za osobe sa invaliditetom”

Sekretarijat za socijalno staranje je za ovaj projekat budžetom za 2023. godinu opredijelio iznos od 35.000,00€. Projekat je realizovan u saradnji sa Crvenim krstom CG, a podrazumijeva angažovanje stručnih članova mobilnog tima (socijalni radnik, psiholog i druga stručna lica), koji su pružali usluge za 150 osoba sa invaliditetom. Saradnici na projektu su bili Centar za socijalni rad, Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG), Udruženje paraplegičara Podgorica i Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin. Trenutno se projektom podržava ukupno 171 korisnik, kao i članovi njihovih porodica, tako da se projektom aktivno pruža psihosocijalna podrška za preko 500 korisnika. Primarna aktivnost na projektu podrazumijeva procjenu potreba i poboljšanje kvaliteta života osoba s invaliditetom. Mobilni tim je i u 2023. godini nastavio sa pružanjem usluga na terenu za osobe s invaliditetom koje su prethodne tri godine bile uključene u aktivnosti ovog projekta, s tim što su tokom ove godine uključena još 23 nova korisnika. Nakon obraćanja korisnika Mobilnom timu ili kada neko uputi tim na korisnika kojem je potrebna podrška, slijedi obavljanje kućne posjete kako bi se uzela socijalna anamneza, uradila procjena socio-ekonomskog statusa, psihološka procjena i uvid u medicinsku dokumentaciju, kao dokaz o invaliditetu i zdravstvenom stanju. Prema zahtjevima korisnika, a mogućnostima Crvenog krsta Crne Gore, korisnicima su pružani različiti vidovi podrške i pomoći.

Stručna lica u okviru Mobilnog tima su takođe pružala usluge u dijelu psihosocijalne podrške, pomoći u kući pojedincu i porodicama, podrške u komunikaciji s nadležnim institucijama, uvažavajući individualan pristup korisniku i njegovim potrebama, kako bi se osobe s invaliditetom osnažile za što samostalnije funkcionisanje. U cilju poboljšanja kvaliteta života, osobama sa invaliditetom, koje se nalaze u stanju socijalne potrebe su se obezbijedili različiti vidovi pomoći, uključujući jednokratnu novčanu pomoć, humanitarnu pomoć u vidu osnovnih životnih namirnica i sredstava za higijenu, zatim pomoć u vidu polovne garderobe, obuće, školskog pribora i sl. Kako korisnici zbog samog invaliditeta i svakodnevnih poteškoća na koje nailaze u funkcinisanju izražavaju potrebu za psihološkom podrškom, ista je pružana u kancelariji Crvenog krsta, kućnim uslovima, ili telefonskim putem, sve u zavisnosti od dogovora sa korisnicima i mogućnostima.

Zbog nedostatka podrške prijatelja, rodbine, komšija, veliki broj pojedinaca se suočava sa socijalnom isključenošću, usamljenošću i samim tim vremenom razvijaju (ili su u riziku da razviju) depresivnu simptomatologiju. Kako bi se isto preduprijedilo ili makar ublažilo, oformljene su grupe samopomoći, radi prevencije socijalne isključenosti. Svi korisnici su informisani o toj mogućnosti i pozvani da se pridruže. Nedjeljno se organizuju okupljanja u prostorijama Crvenog krsta Crne Gore gdje se sa korisnicima druži, uče jedni od drugih, pjeva, slušaju jedni druge i međusobno se podržavaju. Cilj grupa samopomoći je prevencija socijalne isključenosti i podizanje kvaliteta života na veći nivo, osnaživanje prije svega na mentalnom planu, kako bi se na što lakši način hvatali u koštac sa svakodnevnim izazovima.

Ostvareni rezultati:

Broj obavljenih kućnih posjeta za izvještajni period iznosi 183.

Broj obavljenih telefonskih razgovora iznosi 1370.

Psihološka podrška je pružena za 110 korisnika.

Jednokratna novčana pomoć je obezbijedena 43 puta, a neki korisnici su dobili istu više puta.

Početkom godine je obezbijedeno i distribuirano ukupno 114 novogodišnjih paketića za mališane koji imaju invaliditet, kao i za djecu korisnika koji su osobe sa invaliditetom. 90 paketića je podijeljeno korisnicima i članovima koji se prate kroz projekat, naročito onima koji dolaze iz socijalno ugroženih porodica. 24 paketića su po dogovoru dodijeljena Organizaciji za gluva i nagluva lica, koje su im distribuirali dalje njihovu predstavnicu. Za 12 korisnika je obezbijedena pomoć u vidu humanitarne pomoći (osnovne životne namirnice i sredstva za higijenu).

U saradnji sa salonom "Relax" koji pruža usluge masaže, preostali broj termina je iskoristilo 10 korisnika. Ugovor sa salonom "Relax" je potpisan i u 2023. godini i u okviru njega je za 5 korisnika predviđeno da koriste usluge fizioterapeuta. S obzirom na to da je fizioterapeut bio odsutan zbog zdravstvenih problema, ovu uslugu će korisnici iskoristiti u 2024.godini.

Za 11 korisnika je obezbijedena usluga personalne podrške (usluga podrške za život u zajednici).

Za 11 porodica je obezbijedena donacija polovne garderobe i obuće.

Nastavljeno je sa pružanjem volonterske podrške, u okviru koje 8 volontera CK aktivno učestvuje u pružanju podrške korisnicima i pomaže im u zadovoljenju osnovnih životnih i socijalnih potreba.

Za 2 korisnika je obezbijedena pomoć u vidu potrebnih pelena za odrasle. Za 23 korisnika je posredovano u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite, ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu (komunikacija sa zdravstvenim ustanovama, zakazivanje pregleda, terapije), informisanje korisnika o njihovim pravima, posredovanje u ostvarivanju prava na usluge besplatnog prevoza, kontakt sa drugim ustanovama od značaja za zadovoljenje njihovih potreba.

Organizovan je izlet i posjeta Ski centra u Kolašinu za 23 korisnika.

Već pomenutim grupama samopomoći je obuhvaćeno ukupno 28 korisnika.

- Takođe, u cilju druženja i uspješnije socijalizacije korisnika, organizovana je posjeta Cineplexu za 18 korisnika.
- Organizovana su 4 izleta van teritorije Glavnog grada, i to: Ivanova Korita, Virpazar, Plužine - Etno selo „Izlazak“ i druženje u Sutomoru.

Organizovana je aktivnost promocije mentalnog zdravlja, sa ciljem podizanja svijesti o značaju očuvanja mentalnog zdravlja, naročito osoba sa invaliditetom, kao ranjive kategorije društva. Kreirani su i flajeri koji su se dijelili građanima Glavnog grada.

NVO „Staze“

Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ tokom 2023. godine u okviru sljedećih projekata pružalo je podršku za svoje članove, djecu i mlade sa smetnjama u razvoju:

Projekat "Profesionalno i pravovremeno pružanje usluga nakon COVID-a" koji se finansira iz fondova Evropske unije kroz program Civil Society Facility - 2020. Cilj projekta je da se, uz umanjeње negativnih efekata pandemije na učenike i roditelje, pruži podrška organizacijama civilnog društva u pružanju kvalitetnih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima. Istraživanje o stepenu uticaja pandemije COVID-19 na učenike i njihove roditelje, sa osvrtom na djecu sa posebnim obrazovnim potrebama i drugim ugroženim grupama radeno je u sklopu projekta koji se realizuje od 01.01.2022.-31.12.2023. Istraživanjem se došlo do podataka da je pandemija COVID-19 izazvala brojne i neočekivane promjene u gotovo svim oblastima svakodnevnog funkcionisanja, remeteći uobičajeni ritam života i rada. Kao skupine učenika za koje je COVID-19 bio posebno izazovan su prepoznata djeca sa smetnjama u razvoju, posebno grupa djece sa autizmom, kao i djeca iz ruralnih područja, RE populacije, iz socio-ekonomski nepovoljnih prilika, prvaci u osnovnim i srednjim školama, maturanti i polumaturanti, djeca koja pohađaju stručne škole nivoa III (koji su bili uskraćeni za praktičnu nastavu).

Projekat "Personalni asistenti - asistenti za pomoć u kući i okruženju" je finansijski podržao Zavod za zapošljavanje Crne Gore kroz program javnih radova. Cilj projekta je bio: poboljšanje kvaliteta usluga Dnevnog boravka NVU „Staze“. Projektom su bile angažovane 4 osobe sa evidencije nezaposlenih lica koje su u periodu od 3 mjeseca pružale podršku i pomoć za 15 djece koja koriste usluge Dnevnog boravka. Njihova podrška i pomoć odnosila se na sljedeće aktivnosti: pomoć za djecu u zadovoljavanju svakodnevnih životnih potreba, pomoć tokom učenja, individualni i grupni rad sa djecom.

NVO „Pružite nam šansu“

Korak ka samostalnosti

Projekat je podržan od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i realizovan u periodu 2022-2023. godine, sa budžetom od 32.678,23€. Opšti cilj projekta je usmjeren na pružanje i unapređivanje nivoa usluga socijalne i dječije zaštite korisnicima licenciranog dnevnog boravka kod NVO Pružite nam šansu, mladima sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama u razvoju.

Ostvareni rezultati projekta:

- Unaprijeđen nivo samostalnosti kroz intenzivne obuke samozbrinjavanja (dnevni, nedjeljni i mjesečni rutina) i kuvanja jednostavnih i složenih obroka.
- Usvojena znanja iz oblasti održivog razvoja i povećan nivo inkluzije kroz realizaciju posjeta prirodnjačkom muzeju, Botaničkoj bašti u Grahovu, Žabljaku, Mediteranskom vrtu u Podgorici i reciklažnom dvorištu u Tološima
- Povećan nivo samopouzdanja kod korisnika i unaprijeđena komunikacija u porodici.
- Uključenost korisnika projekta u medijsku promociju – unaprijeđen nivo komunikativnosti
- Povećan nivo vještina za praktikovanje zdravih stilova života i rekreacije u slobodno vrijeme (biciklizam, badminton, stoni tenis).

Samostalnost=jednakost

Projekat je podržan od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja, a realizacija je započela u oktobru 2023. godine i traje 10 mjeseci, sa budžetom od 31.975,76€.

Opšti cilj projekta je pružanje i unapređivanje nivoa usluga socijalne i dječije zaštite korisnika licenciranog dnevnog boravka kod NVO Pružite nam šansu, mladima sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama u razvoju.

Specifični ciljevi su:

Unapređenje kvaliteta usluga Dnevnog boravka kroz edukativno-psihološki rad koji sprovodi multidisciplinarni stručni tim sastavljen od psihologa, defektologa, specijalnog pedagoga, fizioterapeuta i art terapeuta, čime se unapređuju životne vještine OSI-korisnika.

Unapređenje kvaliteta sadržaja Dnevnog boravka kroz osamostaljivanje korisnika, što je detektovano kao potreba, realizovaće se kroz simultani kontinuiran rad specijalnog pedagoga sa OSI, psihologa sa OSI i roditeljima i defektologa na unapređenju komunikacionih vještina, razbijanje strahova, edukacijom koju će dobiti od promotera, kao i utvrđivanjem i sticanjem novih vještina za lakše savladavanje prelaska u odraslu dob i povećanje nivoa samostalnosti, koje će omogućiti postizanje kvalitetnijeg života kako samih OSI, tako i njihovih porodica.

Povećanje nivoa socijalne inkluzije kroz upoznavanje i druženje sa promoterima (uniformisanim licima), profesorima i učenicima SSS “Sergije Stanić”, posjetama pozorištu, filmskim, sportskim i muzičkim događajima, radnim mjestima promotera (MUP-u, vatrogasnoj stanici, ljekarskoj i

zubarskoj ordinaciji, kao i kroz aktivnosti art terapeuta (radno-okupaciona terapija) prilikom događaja “LIVE ART” u kojima učestvuju OSI iz dnevnih centara u Plavu i Beranama.

Podizanje nivoa svijesti javnosti o mogućnostima mladih OSI sa intelektualnim smetnjama – kroz snimanje video reportaža i sprovođenje PR kampanja u medijima i na društvenim mrežama u kojima će korisnici dnevnog boravka aktivno učestvovati. Projekat je trenutno u fazi realizacije.

Udruženje je realizovalo Javni rad u 2023. sa ZZZCG, gdje su tokom 3 mjeseca angažovana tri asistenta koji su bili pomoć korisnicima prilikom realizacije projekata “Korak ka samostalnosti” i “Samostalnost=Jednakost”. Budžet koji je bio na raspolaganju iznosi 5.112,63€.

Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin

Sekretarijat za socijalno staranje u 2023. godini podržao je aktivnost formiranja rekreativnog multifunkcionalnog društvenog kluba. Klub osobama sa invaliditetom svojim sadržajem različitih društvenih aktivnosti pruža priliku za izlazak iz anonimnosti i usamljenosti, te planiranim sadržajem različitih vidova aktivnosti, ima za cilj da ovim licima pomogne pomoci da afirmišu svoje potencijale. Pored navedenih aktivnosti, organizacija u cilju poboljšanja stepena zapošljivosti članstva, radi na jačanju kapaciteta kroz pokretanje servisa uslužne djelatnosti, u dobroj mjeri i uz podršku Sekretarijata. Tako u okviru Organizacije slijepih djeluju: Salon za masažu Relaks, večeraj-tepih servis Veteks, Brajeva i 3D štamparija. Na taj način zaposleno je osam lica sa invaliditetom

U toku izvještajnog perioda, rađeno je na postavljanju taktilnih traka, u saradnji sa Sekretarijatom, i postavljene su taktilne staze dužine oko 1045 metara.

NVO “Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore”

Oснаživanje djece i mladih s invaliditetom za aktivno učešće u društvenom životu / Projekat: Ključ samostalnosti

Projektom Ključ samostalnosti se namjeravalo doprinijeti osnaživanju djece i mladih s invaliditetom za aktivno učešće u društvenom životu na teritoriji Glavnog grada Podgorice, u toku 12 mjeseci, kroz realizaciju specifičnih ciljeva i to: doprinos unaprjeđenju kapaciteta pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou za rad s OSI i njihovim porodicama za 3% u narednih dvanaest mjeseci; podizanje nivoa informisanosti i osnaženosti OSI koje žive u Glavnom gradu i njihovih porodica za najmanje 5% u narednih dvanaest mjeseci i podizanje nivoa svijesti javnosti u Glavnom gradu, s posebnim fokusom na osnovce i srednjoškolce, o pravima OSI i nediskriminaciji, za najmanje 3% u narednih dvanaest mjeseci. Ovaj cilj će biti dostignut realizacijom sljedećih aktivnosti: sprovođenjem akreditovanog treninga za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom; pružanjem psihosocijalne podrške za djecu i mlade s invaliditetom; pružanjem besplatne pravne pomoći za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite za osobe s

invaliditetom i njihove porodice; izradom stripa o pravima djece i mladih s invaliditetom i objavljivanjem informativnog i edukativnog materijala na platformi „Vršnjačka podrška”.

Ovaj cilj je dostignut realizacijom sljedećih aktivnosti: sprovođenjem akreditovanog treninga za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom; psihosocijalnom podrškom za djecu i mlade s invaliditetom; pružanjem besplatne pravne pomoći za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite za osobe s invaliditetom i njihove porodice; izradom stripa o pravima djece i mladih s invaliditetom i objavljivanjem informativnog i edukativnog materijala na platformi Vršnjačka podrška. Sprovođenjem ovog projekta ostvareni su sljedeći rezultati: unaprijeđeni su kapaciteti pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou za rad s djecom s invaliditetom, OSI i njihovim porodicama za najmanje 3%; podignut je nivo informisanosti i osnaženosti OSI i njihovih porodica za ostvarivanje prava po osnovu invaliditeta za najmanje 5% i podignut je nivo svijesti javnosti u Glavnom gradu, s posebnim fokusom na osnovce i srednjoškolce o pravima OSI i nediskriminaciji za najmanje 3%.

Direktne ciljne grupe su bile: djeca i mladi s invaliditetom, osobe s invaliditetom i njihove porodice, stručni radnici u oblasti socijalne i dječje zaštite, a indirektne: osobe s invaliditetom, porodice OSI, prijatelji OSI, Centar za socijalni rad, pružaoci usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite, Glavni grad, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Vlada Crne Gore i društvo u cjelini. Projekat je trajao 12 mjeseci, počev od 28. septembra 2022, a aktivnosti su realizovane u Podgorici, iako su neke imale i nacionalnu pokrivenost. Problem koji se rješavao ovim projektom ogledalo se u nedovoljnoj osnaženosti djece i mladih s invaliditetom za aktivno učešće u životu zajednice, dok se kroz realizaciju težilo prevenciji izolacije OSI i njihovih porodica iz života zajednice, i smanjenju jaza između djece i mladih s invaliditetom i njihovih vršnjaka bez invaliditeta.

Aktivnosti koje su se sprovodile u 2023. su sljedeće:

1. Trening program za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom

Trening je realizovan po programu UMHCG akreditovanom kod Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu. Trajao je tri dana, u periodu od 28. februara do 2. marta 2023, u hotelu Aurel, u Podgorici. Trening je imao za cilj da obuči, pruži alate, znanja i vještine zaposlenima u ustanovama socijalne i dječje zaštite za: procjenu individualnih potreba, podršku u osamostaljivanju, podršku u razvoju i obezbjeđivanju uslova za samostalan život i život u zajednici. Takođe, Trening je imao za cilj i da osnaži, edukuje i pruži mehanizme za prepoznavanje i uključivanje individualnih potreba, kao i socijalnih okolnosti prilikom planiranja, obezbjeđivanja i pružanja usluga u zajednici i ostvarivanja prava djece s invaliditetom. Koncept Treninga je uključivao teorijski dio i praktičan rad u grupama koji je praćen diskusijom. U toku Treninga pružene su smjernice za pristup i način komunikacije sa djecom s invaliditetom. Obradene su sljedeće teme: Modeli pristupa invaliditetu i osnovni pojmovi u oblasti ljudskih prava osoba s invaliditetom, Jezik, terminologija i modeli pristupa invaliditetu, Uvod u filozofiju samostalnog života, Procjena individualnih potreba i socijalnih faktora, Preduslovi, prepreke i mjere za omogućavanje samostalnog života osoba s invaliditetom, Ljudska prava, Međunarodni okvir za zaštitu ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom, s

posebnim fokusom na prava iz oblasti socijalne politike i života u zajednici, Domaći okvir za garanciju i zaštitu LJP, Izjednačavanje mogućnosti u oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i odraslih OSI, Govor lica i tijela, gestikulacija u odnosu s djecom s invaliditetom i odraslim OSI, Uvod u temu servisa podrške za osobe s invaliditetom. Praktični rad je obuhvatao sljedeće metode: Vježba (Kafe metoda), Studije slučaja, Vježba (Željena zemlja), Rad u grupama, Igre uloga, Analiza trenutnog stanja.

Predavači na Treningu su bili: Marina Vujačić, Goran Macanović i Milica Mardokić Sekulović.

Projektnim planom predviđeno je bilo da najmanje 12 učesnika/ca pohada Trening. Ukupan broj učesnika i učesnica je bio 16, što je četiri više u odnosu na planirani indikator.

2. Psihosocijalna podrška za djecu i mlade s invaliditetom

Ova aktivnost je imala za cilj da podstakne djecu i mlade s invaliditetom da prevaziđu psihološke barijere u procesu prelaska u odraslo doba i započnu samostalni život. Uz podignut nivo samopouzdanja i postavljene ciljeve samorealizacije, mladi s invaliditetom su dobili priliku da aktivnije učestvuju u donošenju odluka koje ih se direktno tiču. Kroz ovu aktivnost podrška je bila pružena za najmanje petoro djece i mladih s invaliditetom.

Ukupan broj pruženih seansi od januara 2023. do kraja realizacije projekta je 25, dok je od početka realizacije projekta do momenta završnog izvještavanja ukupno pruženo 40 individualnih seansi, koliko je i bilo predviđeno projektom.

Broj obuhvaćene djece s invaliditetom je pet, kako je i predviđeno kroz projekat. Savjetovanje je sprovedeno od strane psihološkinje u edukaciji kognitivno bihevioralnog modula.

Psihološke seanse su imale za cilj, prvenstveno da osnaže mlade s invaliditetom za aktivno učešće u društvenom životu.

3. Pravna pomoć za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite za osobe s invaliditetom i njihove porodice

Od januara 2023. do kraja realizacije projekta, obratilo se 50 OSI, a pružena su ukupno 144 pravna savjeta, a od početka realizacije projekta do momenta završnog izvještavanja obratilo se 127 OSI, a pruženo je ukupno 256 pravnih savjeta. Ova aktivnost je podrazumijevala kontinuirano pružanje besplatnog pravnog informisanja, besplatnih pravnih savjeta i besplatne pravne pomoći osobama s invaliditetom i članovima njihovih porodica. Redovnim pružanjem besplatnog pravnog savjetovanja (pružanjem pravnog obavještenja i davanjem pravnih savjeta, informacija) djeca s invaliditetom i OSI su imali priliku da se informišu i upoznaju s pravima iz raznih oblasti a posebno u okviru oblasti dječje i socijalne zaštite, rada i zapošljavanja, postupaka pred organima, uključujući i postupke pred sudom (upravni sporovi, građanske parnice, krivični postupci). Aktivnost se sprovodila kontinuirano, tokom cijelog trajanja projekta. Takođe, u cilju pravičnog sudjenja i sudske zaštite OSI, aktivnim pružanjem besplatne pravne pomoći (preduzimanjem procesnih radnji, posredstvom advokatskog tima Advokatske kancelarije Terzić - Živković) svakodnevno se pružala pravna podrška / zastupanje u zaštiti od diskriminacije OSI i članova njihovih porodica.

Tim UMHCG aktivno je pružao besplatno pravno savjetovanje svim mladima s invaliditetom, djeci s invaliditetom i članovima njihovih porodica. Pružanjem pravnog obavještenja i davanjem pravnih savjeta, informacija, slanjem smjernica o pravima OSI, djeca i mladi s invaliditetom imali su priliku da se informišu o mehanizmima zaštite od nasilja i da se upoznaju s pravima iz raznih oblasti, a

posebno iz oblasti dječje i socijalne zaštite, pristupačnosti saobraćaja, rada i zapošljavanja, porodičnih odnosa. Kroz besplatnu pravnu pomoć pružana je i pomoć strankama prilikom sastavljanja: inicijativa, zahtjeva, molbi, žalbi, tužbi, izjašnjenja i drugih vrsta podnesaka, zastupanja interesa stranki u tim postupcima, preduzimanja svih drugih pravnih radnji za koje se ocijenilo da su u korist stranke.

U cilju pravičnog suđenja i sudske zaštite OSI, aktivnim pružanjem besplatne pravne pomoći (preduzimanjem procesnih radnji, posredstvom advokatskog tima UMHCG) svakodnevno se pružala podrška OSI u zaštiti od nasilja i diskriminacije. Sve zainteresovane OSI zastupane su u svim pravnim poslovima i postupcima pred svim institucijama sistema, kao i pred pravnim i fizičkim licima npr. u postupku pred sudom, državnim tužilaštvom, u postupku za vansudsko rješavanje sporova, u postupku pred javnim izvršiteljem.

4. Strip o pravima djece i mladih s invaliditetom

Aktivnost je podrazumijevala izradu stripa za djecu i mlade s invaliditetom što je imalo za cilj da doprinese podizanju nivoa svijesti i znanja o pravima djece i mladih s invaliditetom i smanjenju diskriminacije. Ciljna grupa su bila djeca i mladi s invaliditetom.

Aktivnost je u realizovana, na način što je UMHCG angažovalo dizajnera za pripremu Stripa o pravima djece i mladih s invaliditetom.

Strip uključuje pet postera s porukama o poštovanju prava djece s invaliditetom i prihvatanju različitosti.

Objavljivanje informativnog i edukativnog materijala na platformi Vršnjačka podrška

Od januara 2023. do kraja realizacije projekta, ukupan broj objavljenih tekstova je 16, dok je u momentu završnog izvještavanja ukupan broj objavljenih tekstovadvaeset. Platforma Vršnjačka podrška je prvensteno pokrenuta radi pružanja osnovnih informacija o koronavirusu, medicinskim karakteristikama, mjerama prevencije. Djeca i mladi s invaliditetom se mogu informisati na koji način mogu da provode slobodno vrijeme, kako da se brinu o svom mentalnom zdravlju i razmjenjuju informacije. Projektnom aplikacijom je bilo planirano objavljivanje najmanje 20 informativnih i edukativnih materijala na platformi s ciljem podizanja svijesti i smanjenja socijalne distance između mladih OSI i mladih bez invaliditeta, kao i drugih građana o potrebi, značaju i načinima učešća u procesima donošenja odluka u lokalnoj zajednici i značaju volonterizma i vršnjačke podrške. U nastavku su objavljeni sljedeći tekstovi:

- Istraživanja pokazuju da je svako treće dijete s invaliditetom doživjelo vršnjačko nasilje;
- Preokret scenarija o inkluzivnom zapošljavanju;
- Briga o djeci i kvalitet života roditelja djece s invaliditetom;
- Status migranata s invaliditetom;
- Djeca s invaliditetom izložena većem riziku da postanu žrtve nasilja;
- Upitnik "Vijesti" o vršnjačkom i nasilju u školi i van nje: Žrtve godinama trpe, ne žele u školu;
- Sve srednjoškolce je potrebno edukovati o pravima osoba s invaliditetom;
- Dva svijeta različita;
- Mona sad zna koja su njena prava: Ugovoreni brak je ropstvo;
- Ja sam majka koja gleda nekad rujanje druge djece, djece koja njega i ne znaju;

- Djeca da ne koriste društvene mreže bez saglasnosti roditelja;
- Kako oblikovati tekst za lakše čitanje osobama s disleksijom;
- UNICEF: Centar „Ljubović” organizovati u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava;
- ADHD je identitet, ne samo dijagnoza;
- Šta je vršnjačko nasilje?
- Predavanje na temu: Mentalno zdravlje djece i izazovi;
- Djevojčice i djevojke s invaliditetom izložene seksualnim ucjenama u onlajn prostoru;
- Cetinje prvi grad u Crnoj Gori sa besplatnim vrtićem;
- Miličić: Neophodno podstaći mlade s invaliditetom da zastupaju svoja prava;
- Mlade treba osnažiti da bi se oduprli radikalizaciji.

Osnaživanje djece i mladih s invaliditetom za aktivno učešće u društvenom životu / Projekat: Podrška, a NE zanemarivanje!

Projekat Podrška, a NE zanemarivanje! sprovodi Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, uz finansijsku podršku Glavnog grada Podgorice, kroz Javni konkurs za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija za 2023.

Projekat ima za cilj doprijeti poboljšanju položaja mladih s invaliditetom za aktivno učešće u svim sferama društvenog života na teritoriji Glavnog grada Podgorice. Ovi ciljevi se namjeravaju dostići organizovanjem Susreta mladih s invaliditetom (grupa samopodrške), Konferencijom o položaju osoba s invaliditetom u Glavnom gradu Podgorici i Medijskom kampanjom.

Projektom će biti obuhvaćena mladi s invaliditetom, osobe s invaliditetom i njihove porodice, Glavni grad Podgorica, organizacije osoba s invaliditetom i omladinske organizacije, mediji, društvo u cjelini. Realizacija projekta traje 12 mjeseci, počev od 25. maja 2023.

Aktivnosti koje su se sprovodile u 2023. su sljedeće:

1. Organizovanje susreta mladih s invaliditetom (grupa samopodrške)

Aktivnost ima za cilj da mladi s invaliditetom pružaju jedni drugima međusobnu podršku, razmjenjuju iskustva i znanja i daju podsticaj za aktivizam. Sprovođenje sličnih aktivnosti u prethodnom periodu pokazalo se kao vrlo efikasno u podizanju nivoa samopouzdanja i osamostaljivanja mladih s invaliditetom, što u krajnjem vodi njihovoj većoj uključenosti u društveni život. Planirano je osam susreta za deset mladih s invaliditetom. Poseban segment će biti razgovor o mogućim preprekama, izazovima i strahovima, te načinima za njihovo prevazilaženje i sl. Kao obavezan segment sastanka se planira osnaživanje od strane psihološkinje.

Nakon raspisanog Javnog poziva za učešće na susretima (grupe samopodrške) za 10 mladih s invaliditetom, koliko je i bilo predviđeno projektom, prijavilo se ukupno 15 mladih s invaliditetom, što govori da je broj prijavljenih bio veći od broja raspoloživih mjesta.

Održano je pet Susreta, u periodu od 3. jula do 10. novembra 2023, u prostorijama Udruženja. Teme Susreta odnosile su se na: Samostalno donošenje odluka, Živjeti život u skladu s vrijednostima, odnosno istraživanje svojih životnih vrijednosti, Osuđivanje i uticaj osude na nas i druge, Društveni život OSI i Porodični život OSI. Susretima su prisustvovali/e između 10 i 15 učesnika/ca.

2. Medijska kampanja

Medijska kampanja je planirana da se sprovodi tokom cijelog trajanja projekta s ciljem podizanja svijesti i smanjenja socijalne distance između mladih OSI i mladih bez invaliditeta, kao i drugih građana o potrebi, značaju i načinima učešća u procesima donošenja odluka u lokalnoj zajednici i značaju volonterizma i vršnjačke podrške.

Ukupan broj objava na društvenim mrežama iznosio je 21 objava, 272 lajkova, dok je domet iznosio ukupno 17.158.

3. Usluga pristupačnog prevoza od vrata do vrata za OSI / Glavni grad Podgorica

Uslugu pristupačnog prevoza za OSI UMHCG realizuje uz finansijsku podršku Glavnog grada Podgorice, a u skladu s Ugovorom o saradnji (br. 14-D-056/23-1341 od 6. 3. 2023, po kojem je potpisan Aneks ugovora, 6. 7. 2023, koji reguliše novi rok trajanja usluge, do 5. 6. 2024). U skladu s navedenim Ugovorom, osobe s invaliditetom (OSI) koje žive, rade ili se obrazuju na teritoriji Podgorice imaju mogućnost organizovanog prevoza od vrata do vrata, koji je u potpunosti pristupačan za osobe s invaliditetom (OSI). Pružanje usluge je započeto 6. 6. 2023. i pružalo se prema unaprijed utvrđenom planu vožnje. Do 31. 12. 2023. u evidenciji korisnika usluga nalazi se 144 korisnika usluge, od čega je 78 osoba ženskog pola/roda, odnosno 66 osoba muškog pola/roda. U navedenom periodu, realizovana je ukupno 1.969 vožnji, dok je statistika po mjesecima sljedeća: u junu 266 vožnje, u julu 276, u avgustu 207, u septembru 293, u oktobru 304, u novembru 305 i u decembru 318 vožnji.

4. Kupovina novogodišnjih paketića za djecu s invaliditetom / Sekretarijat za socijalno staranje

U saradnji sa Sekretarijatom za socijalno staranje su obezbjedena sredstva za kupovinu novogodišnjih paketića za djecu s invaliditetom, registrovanu u *Bazi korisnika/ca usluga* Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG). Shodno uplaćenim sredstvima, u iznosu od 225,00 eura, obezbijedeno je 15 paketića za dječake/djevojčice s invaliditetom koji žive i borave na teritoriji Glavnog grada Podgorice.

c) Žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici

Sigurna ženska kuća

U 2023. godini Sigurnoj ženskoj kući u Podgorici obratilo se za pomoć 605 osoba sa iskustvom porodičnog nasilja. Nakon inicijalnog savjetovanja sa korisnicama, u skladu sa njihovim potrebama, pružena im je pomoć i podrška.

U 2023. godini inicijalno savjetovanje pruženo je 1210 puta:

- inicijalno savjetovanje putem telefona – 856;
- razgovorom u kancelariji – 354.

U praksi se nerijetko dešava da osoba sa iskustvom nasilja više puta zatraži inicijalno savjetovanje – bilo putem telefona ili dolaskom u kancelariju. Prijave policiji su bile u 215 slučajeva.

Pravna pomoć pružena je 758 puta, od toga:

- zastupanje stranaka pred sudovima – 182;
- pravni savjeti – 426;
- pravni podnesci - 150 (tužbe, privremene mjere, predlozi za izvršenje, odgovor na tužbe, krivične prijave...);

Takođe su obezbijedjeni:

- Medijacija u kontaktu sa institucijama – 265;
- Povjerljivo lice (praćenje klijentkinje u postupcima pred institucijama) – 218;
- Psihološka pomoć – 205;
- Broj osoba smještenih u skloništu: 54 (21 žena i 33 djece).

Za najmlađe korisnike/ce u skloništu u aprilu 2023. dodat je novi kutak. Riječ je o učionici, a ujedno i dnevnom boravku za djecu, finansiranom od strane OAK-a. Učionica je ukrašena i opremljena sadržajima prilagođenim djeci različitih uzrasta i interesovanja. Boravak u skloništu djeci svakako predstavlja izazov, naročito kada je u pitanju adaptacija tako da je učionica značajno olakšala i uljepšala vrijeme koje djeca provode, bilo da su vrtićkog ili školskog uzrasta. Takođe, s djecom radi i sprovodi aktivnosti vaspitačica sa iskustvom. U učionici djeca provode vrijeme izrađujući domaće zadatke, slažući kockice, gledajući edukativne crtane filmove, kao i učestvujući u lutkarskim predstavama, slobodnoj igri i raznim drugim radionicama za koje i sami iskažu želju i interesovanje.

Kada je u pitanju unapređenje usluga Sigurne ženske kuće realizovan je projekat **“Snažniji servisi - snažnija podrška”**, finansiran od strane UNDP u Crnoj Gori. U okviru ovog projekta je organizovana supervizija koja osnažuje zaposlene i povećava kvalitet usluga za klijentkinje.

Kroz projekat **“Osnažena majka - osnažena djeca”** koji je realizovan u periodu od 26. decembra 2022. do 26. decembra 2023. i finansiran od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja organizovane su 2 grupe samopomoći od po 12 učesnica, sa kojima je održano po 10 radionica. Radionice su obuhvatale i kreativan rad sa djecom. Osim razumijevanja fenomena nasilja i dijeljenja izazova kroz koje su prošle u toku izlaska iz situacije nasilja, fokus radionica je bio na unapređenju roditeljskih kapaciteta.

Projekat **“Block, Cancel, Unfollow nasilje nad djevojkama i ženama”** podržan je kroz program **“OCD u Crnoj Gori- od osnovnih usluga do oblikovanja politika- M’BASE”** koji sprovode Centar za građansko obrazovanje (CGO), FRIEDRICH- Ebert-Stiftung (FES), Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP) i Politikon mreža. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave. Kroz ovaj projekat cilj je bio podići svijest o stvarnim posljedicama koje online nasilje ostavlja u životima žena. Uznemiravanje, uhodjenje, prijetnje i uvrede upućene putem online komunikacije u velikoj mjeri pogoršavaju kvalitet života žena i djevojaka koje kroz to prolaze. U sklopu navedenog projekta, realizovani su info korneri u 5 gradova Crne Gore: Podgorica, Nikšić, Budva, Bar i Pljevlja.

U 2023.godini Sigurna ženska kuća je sprovela kvalitativno istraživanje koje je pokazalo da online nasilje ozbiljno narušava prava žena i djevojaka. Ovo istraživanje je potvrdilo polaznu hipotezu da je zloupotreba tehnologija samo još jedan oblik kontrole koji nasilnici koriste. Naime,

jednostavnost upotrebe i stalan pristup koji pruža online prostor omogućava nasilniku proširenje moći. Najčešće se online nasilje dešavalo nakon odluke djevojke/žene da napusti partnera. Zloupotrebljavajući tehnologiju nasilnici su proganjali, uznemiravali, ucjenjivali i zastrašivali djevojke/žene koje su učestvovala u istraživanju.

Projekat **“Čuš, psihičko nasilje, kako to misliš?”** - projekat informisanja opšte i stručne javnosti o psihičkom nasilju, podržan je od strane Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Projekat je obuhvatio informisanje o oblicima psihičkog nasilja, na koji način se ono prepoznaje, te zašto je važno uključivanje u borbu protiv ovog ozbiljnog društvenog problema. Takođe, uključivao je i istraživanje na osnovu čijih statističkih podataka je dobijena bliža i jasnija slika problema psihičkog nasilja nad ženama i djevojkama u Crnoj Gori. Projekat je započeo sa realizacijom u 2022. godini u decembru, a završen u avgustu 2023. godine.

U sklopu projekta **“Veza mora biti zdrava”** koji je finansirao ReLOaD2, osmišljene su radionice za mlade o zdravim emotivnim vezama i kreiran priručnik, a sam projekat realizovao se u periodu od jula 2022. do maja 2023. Prezentacija priručnika održala se u Kući zdravlja tokom koje su samu prezentaciju održali srednjoškolci i srednjoškolke, učesnici u izradi istog. Vodič za mlade **“Veza mora biti zdrava”** nastao je kao rezultat istoimenog projekta, koji je NVO Sigurna ženska kuća realizovala u partnerstvu sa Udruženjem psihologa Crne Gore.

NVO ZINAK

Pilot projekat "Rezilijentna zajednica", finansijski podržan od strane Sekretarijata za socijalno staranje, s naglaskom na podršku samohranim majkama, uspješno je integrisao advokatsko-pravnu pomoć, psihološku podršku, rekreativni izlet, te simbolične humanitarne pakete. Advokatsko-pravna pomoć - advokatica je pružala besplatnu pravnu podršku samohranim majkama, doprinoseći jačanju njihove pravne sigurnosti i osiguravajući pravednost u pravnim pitanjima, dok je psihološkinja bila posvećena pružanju podrške emotivnom dobrostanju samohranih majki i njihove djece. Ova komponenta projekta imala je pozitivan uticaj na mentalno zdravlje i stabilnost ciljne grupe.

Rekreativni izlet u Budvi organizovan je kako bi omogućio samohranim majkama zajedničko i opuštajuće vrijeme s djecom, jačajući porodične veze i stvarajući podržavajuće okruženje. Podjela simboličnih humanitarnih paketa pružila je praktičnu pomoć samohranim majkama, istovremeno izražavajući podršku zajednice. Paketi su simbolizovali solidarnost i doprinijeli jačanju povezanosti unutar zajednice.

d) Materijalno ugrožene grupe stanovništva

Crveni krst Glavnog grada Podgorice

Pružena pomoć domicilnom stanovništvu:

- Organizaciji se tokom 2023. godine, kao tražioci materijalne pomoći u vidu prehrambenih artikala, sredstava za higijenu, odjeće i obuće, školskog pribora, bebi paketa i dječije garderobe obratilo 1995 porodica sa više od 7.000 članova domaćinstva;
- Tokom 2023. godine neposredno ili putem telefona sa prethodno pomenutim korisnicima, obavljeno je više od 2.245 razgovora, tokom kojih je za određeni broj lica, koja posjeduju ljekarska uvjerenja, pružena dodatna psiho-socijalna podrška;
- Za osobe za invaliditetom (OSI) obezbijedena su 64 invalidska kolica i 1 hodolica;
- Po zahtjevima za pomoć korisnicima koji se nalaze na evidenciji Centra za socijalni rad, upućenih od strane pomenute institucije, izvršena je dodjela pomoći po svim zahtjevima;
- Realizovana je obuka u pružanju prve pomoći sa dobijenim validnim sertifikatom za 264 kandidata, zaposlena u preduzećima/ institucijama (ambasada Velike Britanije, nastavnici u OŠ, zaposleni u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva, Željeznice CG; Montefarm, Crnogoraput, Uniprom, MTEL, INA petrol, Ars Medica...). Obuke su realizovali sertifikovani predavači dr Žana Pavićević i prof. Darko Rakočević;
- Na osnovu zahtjeva Osnovnog, Višeg i Vrhovnog tužilaštva, Ministarstva pravde, kao i Centra za socijalni rad realizovani su vaspitni nalozi za maloljetna i punoljetna lica kojima je izrečena kazna društveno - korisnog ili humanitarnog rada. Tokom godine ova mjera je sprovedena za 6 mladih maloljetnika, a od početka realizacije ovih aktivnosti društveno - korisni rad u organizaciji je obavilo 46 osoba;
- Djeci čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe podijeljena su 734 novogodišnja paketića (donacije Ina Petrol MNE, Idea – Franca, e-Rotary club – shoe box);
- Za djecu školskog uzrasta obezbijedeno je 25 kompleta školskog pribora (sveske, olovke, bojice, flomastere, lenjiri, gumice, oštrila, četkice, tempere, vodene bojice...);
- Za bebe i djecu uzrasta do 3 godine, podijeljen je 141 bebi paket (pelene, šampon, vlažne maramice, kreme, bodi kompleti, cucle, bočice, griz, bebilac, kašice...). Tokom 2023. godine je primljena i podijeljena određena količina igračaka za djecu, kolica za bebe i polovne odjeće i obuće za djecu;
- Za odrasla lica koja su u stanju socijalne potrebe podijeljena su 602 standardizovana paketa hrane (25 kg brašna, 4 l ulja, 2 kg šećera, 2 kg pasulja, 2 kg pirinča, 6 kesa makarona, 10 kesica supe, 5 konzervi sardine, 5 konzervi govedeg nareška, 5 pilećih pašteta, 1 pak kekša ½ kg, 10 kesica pudinga);
- Korisnicima koji su se obratili zahtjevima za pomoć podijeljena su 355 standardizovana paketa higijenskih proizvoda (3 kg deterdženta za veš, 4 kom. sapuna, 11 šampona za kosu, 11 deterdženta za suđe, 4 kom. toalet papira, pasta za zube, higijenski ulošci i vlažne maramice);
- Za pojedine korisnike pomoći koji žive sami podijeljeno je 55 komada gotovih jela, 155 komada mesnih narezaka, 155 konzervi pašteta;

- Za porodice je obezbijedeno 255 toplih obroka (kuvana jela, salate, pice, sendviči, kolači...) donacija firme "GLOVO" ;
- Za nepokretna lica obezbijedeno je 19 pakovanja pelena za odrasle, a za stara i bolesna lica izvršena kupovina 171 kutije lijekova;
- Za odrasla lica i djecu tokom godine podijeljena je nova odjeća i obuća u vrijednosti od preko 20.000 eura (donacije "Legend" i CKCG/MFCK), kao i polovna garderoba i obuća za 363 porodice;
- Višekratno su pomagana lica sa statusom beskućnika. Pomoć se sastojala u garderobi, hrani i manjim novčanim priložima;
- Određeni broj korisnika je više puta pomognut tokom godine;
- Tokom 2023. godine izvršena evaluacija projekta "CASH Voucher"/ MFCK/CKCG, kroz razgovore-intervjue sa korisnicima projekta (2022. godine 90 lica dobilo pomoć od po 100 eura, a 100 lica dobilo pomoć od 85 eura.)
-

Pružena pomoć za lica koja su izbjegla iz Ukrajine:

- Organizaciji su se tokom 2023. godine prijavila ukupno 92 lica (32 porodice) izbjegla iz ratom zahvaćenih područja u Ukrajini;
- Izbjeglih licima je pružena psiho-socijalna podrška i materijalna pomoć u hrani i higijeni, lijekovima, odjeći, obući;
- Radionice podrške prevazilaženju stresa usljed ratnih dejstava i lakšeg privikavanja na novu sredinu i okolnosti, održavane su od strane Katarine Bijelić, magistarke socijalne politike i socijalnog rada iz Centra za socijalni rad Podgorica;
- Radionice obuke u pružanju prve pomoći, sa naglaskom na tretiranje povreda kod djece, održavane su od strane profesora dr Bogića Gligorovića;
- Pored kreativnih likovnih radionica na kojima su se učile tehnike crtanja i slikanja, održavanih od strane studentkinje Tee Popović, izbjegla lica su imala i izložbu svojih umjetničkih radova u prostorijama Crvenog krsta Glavnog grada Podgorice;
- Tokom radionica, prevodilačke usluge je svakodnevno pružala tumač za ukrajinski jezik Svetlana Vučević;
- Psihosocijalna podrška za izbjeglice iz Ukrajine proširena je aktivnostima NVO "SOS telefon za djecu i žene žrtve nasilja" (direktorica Biljana Zeković) na način što su organizovani izleti za majke sa djecom i druge članove porodica, kojima su obezbijedeni obroci i osvježenje prilikom posjete sljedećim destinacijama: Cetinje, Virpazar i Skadarsko jezero i više puta Farma magaraca (zahtjevi roditelja koji imaju djecu). Takođe su nastavljene radionice psihosocijalne podrške koje je vodila psihološkinja Nikolina Boljević;
- Za određeni broj izbjeglih lica izvršena je nabavka-kupovina lijekova (za dijabetes i druga oboljenja), kao i redovna nabavka baterija za slušni aparat za osobe sa oštećenim sluhom. Za jedno lice – dijete bilo je neophodno realizovati međunarodnu saradnju u svrhu nabavke životno važnog lijeka;
- Permanentno tokom godine je obezbijedena pomoć u hrani, sredstvima za higijenu, novoj odjeći i obući, pri čemu su distribuirane značajne količine pomenutih artikala i riješeni su svi zahtjevi koje je organizacija dobila od pomenutih lica, a vršena je dostava pomoći od strane organizacije i na kućne adrese lica koje ne posjeduju motorna vozila.

Dobrovoljno davalatstvo krvi:

- Tokom godine kroz saradnju sa udruženjem DDK "Podgorica" i DDK "KAP" održane su 4 veće akcije dobrovoljnog davalatstva krvi i nekoliko manjih ili pojedinačnih davanja krvi na kojima je prikupljeno više od 400 jedinica krvi;
- Tokom svake akcije na žiro-račun klubova su uplaćena finansijska sredstva, kao i pokloni (notesi, olovke, novčanici, satovi, torbe za garderobu, kišobrani...) za više stotina davalaca;
- Tokom razgovora sa građanima i volonterima uključeno je 15 novih dobrovoljnih davalaca krvi.

e) LGBTIQ osobe

NVO QUEER MONTENEGRO

Izveštaj o organizovanom Montenegro prajdu 2023. i Nedjelji ponosa

Jedanaesti Montenegro prajd organizovan je 21.10.2023. godine pod sloganom "Samoodređenje". Montenegro prajd 2023 organizovao je Kvir Montenegro i Organizacioni odbor Montenegro prajda u partnerstvu sa Asocijacijom Spektra, Udruženje LBTQ žena STANA, Nvo Juventas, Drop in centrom Blender, Kancelarijom za LGBTIQ lica Sekretarijata za socijalno staranje Glavnog grada Podgorica, NVO Art Attack, Biza Festivalom, CUT UP Produkcijom, NVO ŠkArt i CKZ Ribnica.

Nedjelja ponosa je otvorena Human Rights fashion show tj. Revijom ljudskih prava koji je održan u CKZ Ribnici 16. oktobra 2023. godine, a u organizaciji Asocijacije Spektra. Multimedijalni umjetničko-aktivistički performans o ljudskim pravima predstavili su članovi/ice zajednice, a iste večeri organizovana je i modna revija mladog crnogorskog dizajnera Medija Gorane.

Drugog dana Nedjelje ponosa, 17. 10. 2023. godine, Asocijacija Spektra je u prostorijama Skupštine Glavnog grada organizovala panel diskusiju pod nazivom "Pravo na samoodređenje", a uz finansijsku podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Panel je imao za cilj da kreira prostor za razgovor o nacrtu Zakona o pravnom prepoznavanju roda baziranom na samoodređenju, pravu na samoodređenje kao ljudskom pravu, te benefitima usvajanja ovog zakona za cijelo društvo. Na panelu su govorili: Biljana Pejović, načelnica Direkcije za rodnu ravnopravnost u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Jovan Ulićević, izvršni direktor Asocijacije Spektra, Milorad Marković, pravnik Savjeta Evrope i Dušan Pajović, magistar socijalne psihologije, ljevičarski aktivista i autor. U prostorijama Kvir Montenegra, istog dana, organizovano je neformalno druženje, pod nazivom Nacionalni ukusi i interkulturalni razgovori: LGBTIQ emigranti u Crnoj Gori, koje je okupilo LGBTIQ+ emigrante iz različitih zemalja koji trenutno žive u Crnoj Gori, kao i zajednicu iz Crne Gore kako bi podijelili svoje priče i iskustva, a sve to uz degustaciju naših nacionalnih jela. Tokom ovog neformalnog druženja razgovaralo se o izazovima sa kojima se suočavaju LGBTIQ+ osobe u Crnoj Gori i kako zajedno raditi na boljem integrisanju LGBTIQ+ emigranata/kinja u crnogorsko društvo. Ovaj događaj organizovan je u okviru projekta Prava LGBTIQ+ osoba – od strateških rješenja do praktične primjene zakona koji Crnogorska LGBTIQ asocijacija Kvir Montenegro implementira u sklopu programa OCD u Crnoj Gori – od osnovnih

usluga do oblikovanja politika – M'BASE koji sprovodi Centar za građansko obrazovanje (CGO), u partnerstvu sa njemačkom fondacijom Friedrich Ebert (FES), NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP) i NVO Politikon mreža, u saradnji sa Ministarstvom javne uprave Crne Gore i Ministarstvom evropskih poslova Vlade Crne Gore. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira ga Ministarstvo javne uprave.

U srijedu 18. 10. 2023. Kvir Montenegro je organizovao Pride cafe, posvećen pravima LGBTIQ osoba i rodnoj ravnopravnosti. Neformalno druženje sa predstavnicima/ama političkih partija, državnih institucija, nevladinih organizacija i LGBTIQ+ zajednice, organizovano je kako bi se podstakao dijalog o navedenoj temi i mogućnostima saradnje svih aktera na stvaranju ravnopravnijeg društva. Događaj je organizovan kroz finansijsku podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Istog dana, u CKZ Ribnica prikazan je film Trans magija. Film Trans magija je rezultat etnografskog istraživanja prof. dr Čarne Brković koji je podržala Njujorška fondacija Wenner Green u sklopu programa Angažovano istraživanje. Ovaj film prikazuje priče iz dnevnika koje su 4 trans osobe vodile tokom 2022. godine. Akteri ovog filma su trans ljudi, kao i pripadnici/ce LGBTIQ+ zajednice i trans zajednice, kao i njihovi prijatelji i saradnici/ce.

U četvrtak 19.10. 2023. je održana panel diskusija pod nazivom "Čije je naše zdravlje: kvalitet zdravstvene zaštite trans osoba". Panel je održan u zgradi Skupštine Glavnog grada. Moderator diskusije bio je master psiholog i geštalt psihoterapeut Petar Marković. Panelisti ovog događaja bili su Radovan Nikolić, generalni direktor Direktorata za zdravstvenu zaštitu, farmakologiju i regulisane profesije, Tea Dakić dr med, psihijatrica, mr sc bioetike, Jovan Ulićević, izvršni direktor Asocijacije Spektra i Ivana Vojvodić, izvršna direktorica Juventasa. Panel je imao za cilj diskusiju o trenutnim izazovima sa kojim se transrodne osobe susreću u zdravstvenom sistemu, potencijalima za unaprijeđenje zdravstvenih usluga za transrodne osobe, kao i pravima na visokokvalitetnu, pristupačnu i besplatnu zdravstvenu zaštitu bez obzira na to kojoj zajednici pripadali. Panel je organizovala asocijacija Spektra u saradnji sa Glavnim gradom. Događaj je finansirala Američka ambasada u Podgorici. Istog dana u CKZ Ribnica realizovan je Pride quiz, događaj koji je osim zabavnog karaktera imao i edukativni karakter o LGBTIQ kulturi, kao i Drag Show nastup grupe House of Tailors, uz podršku Ambasade Kraljevine Nizozemske u Srbiji i Crnoj Gori.

U petak 20. 10. 2023. u Kući zdravlja održan je sastanak fokal point mreže lokalnih samouprava Dugini gradovi - Pride i lokalna zajednica koji su organizovali NVO Juventas i Kancelarija za LGBTIQ lica. Događaj je finansijski podržan od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava kroz projekat „Jačanje podrške ljudskim pravima LGBTIQ osoba u lokalnim samoupravama u Crnoj Gori“ koji implementira NVO Juventas u partnerstvu sa Asocijacijom Spektra. Tog dana organizovana je i panel diskusija Manjinski stres i dispariteti mentalnog zdravlja u zajednici LGBTQ žena u Crnoj Gori u cilju razumijevanje potreba i problema sa kojima se suočava zajednica LGBTQ žena u Crnoj Gori, sa naglaskom na domen mentalnog zdravlja. Na panel diskusiji su govorili: Tea Dakić dr med, psihijatrica, mr sc bioetike i Jelena Čolaković, programska direktorica NVO Juventas. Organizatori događaja bili su NVO Juventas kao i Udruženje LGBTQ žena Stana. U CKZ Ribnica organizovan je Biza party u organizaciji NVO Art Attack i Udruženja Stana. U organizaciji NVO ŠkArt i CUT UP Produkcijom organizovana je revija kvir filmova koji su nastali kao potreba za preispitivanjem odnosa kulture i društveno-političkog aktivizma i u kojoj mjeri isti mogu izazvati promjenu u društvu

U subotu 21. 10. 2023. godine, pod sloganom "Samoodređenje" organizovan je jedanaesti Montenegro Prajd. Okupljanje učesnika/ca počelo je u 15h, a nakon govora LGBTIQ+ aktivista/kinja, organizovana je Povorka ponosa. Povorka se kretala od Trga nezavisnosti prema Ulici Miljana Vukova (Zlatarska ulica), do Trga Balšića, ulicom Novaka Miloševa, Ulicom slobode, Bulevarom Svetog Petra Cetinjskog, Bulevarom Stanka Dragojevića, kroz Bokešku ulicu i nazad do Trga Nezavisnosti. Nakon šetnje, na Trgu nezavisnosti uslijedila je manja proslava. U večernjim časovima sa početkom u CKZ Ribnica organizovana je žurka Montenegro Prajda na kojoj je gostovala poznata grupa Nipplepeople u oranzaciji Kvir Montenegra i CKZ Ribnica.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Realizovane aktivnosti iz Lokalnog plana su u velikoj mjeri odgovorile na potrebe ranjivih grupa. Imajući u vidu da je realizacija Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorica predviđena za period od četiri godine, kao i izazove rada sa osjetljivim grupama stanovništva, u izvještajnom periodu je animirana cjelokupna zajednica, kako bi se što veći broj relevantnih aktera iz domena socijalno zaštite uključio u realizaciju zacrtanih ciljeva. Radilo se na obezbjeđivanju veće vidljivosti aktivnosti iz Lokalnog plana, uključivanju građana, informisanju medija i na uspostavljanju veće saradnje sa kompanijama, kako bi ih animirali da budu još više društveno odgovorne, u skladu sa potrebama lokalne zajednice.

U tabeli u nastavku je dat pregled ukupnog broja realizovanih aktivnosti sa preporukama za naredni period, dok Aneks I sadrži detaljan tabelarni pregled po pojedinačnim aktivnostima za cjelokupni period realizacije. Ovaj pregled poslužiće za potrebe izrade novog Lokalnog plana. Ukupno je planirano 80 aktivnosti, od čega je 50 realizovano, 14 nerealizovano, dok za 16 aktivnosti nema podataka, odnosno, nije moguće mjeriti njihov učinak.

PREGLED REALIZACIJE AKTIVNOSTI IZ LAP

Strateški cilj	Broj planiranih aktivnosti	Realizovane aktivnosti	Nerealizovane aktivnosti	Aktivnosti za koje nijesu dostupni podaci	Preporučuje se nastavak aktivnosti kroz novi Lokalni plan
Obezbijedeni dostupni i adekvatni programi podrške i usluge socijalne zaštite za starija lica sa teritorije Glavnog grada	6	3	1	2	Da. Obezbijediti adekvatniji sistem prikupljanja podataka o realizaciji aktivnosti u novom Lokalnom planu.
Povećana socijalna inkluzija osoba sa invaliditetom i njihovih porodica i uspostavljene i razvijene održive socijalne usluge	11	4	4	3	Da, nastavak prethodnih uspješnih aktivnosti i osmišljavanje novih aktivnosti u skladu sa nacionalnim strateškim okvirom. Razmotriti redefinisanje ciljeva nerealizovanih aktivnosti i njihovu dalju primjenu kroz novi Lokalni plan.
Unaprijeđena socijalna inkluzija i poboljšana dostupnost i kvalitet socijalnih usluga za djecu i mlade	20	10	5	5	Da. Razmotriti redefinisanje ciljeva nerealizovanih aktivnosti i njihovu dalju primjenu kroz novi Lokalni plan. Unaprijediti sistem praćenja i prikupljanja

					o podataka realizovanim aktivnostima.
Unaprijedene usluge podrške, zaštite i socijalne uključenosti žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici	8	4	1	3	Da.
Obezbijedeni veći nivo socijalne inkluzije materijalno ugroženih lica sa teritorije Glavnog grada i njihova bolja obuhvaćenost uslugama socijalne i dječje zaštite	5	5	0	0	Da
Povećana socijalna inkluzija Roma/kinja i Egipćana/ki i obezbijedeni programi i adekvatne usluge podrške u zajednici	12	11	0	1	Da, nastavak prethodnih uspješnih aktivnosti i osmišljavanje novih aktivnosti u skladu sa nacionalnim strateškim okvirom
Unaprijediti ljudska prava LGBTQ osoba	14	9	2	3	Da, nastavak prethodnih uspješnih aktivnosti i osmišljavanje novih aktivnosti u skladu sa nacionalnim strateškim okvirom
Stvaranje sigurnog i podržavajućeg okruženja, efikasnog	4	4	0	0	Da, nastavak prethodnih uspješnih aktivnosti i osmišljavanje

sistema prevencije HIV- a i pristupačnog liječenja, njege i pomoći za sve osobe pogođene HIV-om i osobe u povećanom riziku					novih aktivnosti u skladu sa nacionalnim strateškim okvirom
Ukupno	80	50	13	17	

ANEKS I

NEMOĆNA I STARIJA LICA						
Strateški cilj: Obezbjedjeni dostupni i adekvatni programi podrške i usluge socijalne zaštite za starija lica sa teritorije Glavnog grada						
Aktivnosti-mjere	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja	Stepen realizacije (R- realizovano, N -neralizovano, N/P -nema podataka)	Preporuke
1.1. Organizovanje dnevnog boravka za starije.	Otvoren dnevni boravak. Broj korisnika/ca na godišnjem nivou. Broj zaposlenih i volontera angažovanih u radu	Glavni grad Podgorica, Udruženje penzionera Podgorica, organizacije civilnog društva, Centar za socijalni rad	2020-2023	Glavni grad Podgorica, državni budžet, donatori	N/P	Realizovati u novom akcionom planu.
1.2. Obezbjedivanje kontinuiranog rada i povećan obuhvat usluge pomoći i njege u kući starih i nemoćnim osobama (geronto domaćice).	Broj korisnika/ca usluge na godišnjem nivou. Ocjena kvaliteta usluge od strane korisnika/ca.	Glavni grad Podgorica, organizacije civilnog društva, Centar za socijalni rad	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad Podgorica, državni budžet, donatori	R	Nastaviti sa pružanjem usluge, raditi na povećanju kapaciteta i obuhvata korisnika.
1.3. Uspostavljanje i rad servisa za zaštitu starijih lica od nasilja i psiho-socijalnu podršku (SOS telefonske službe za stara lica)	- Uspostavljen servis i licencirane psiho-socijalne usluge. - Broj zaposlenih i volontera	Organizacije civilnog društva u saradnji sa MRSS i Glavni grad Podgorica	2021	Državni budžet, donatori	N/P	Razvijati uslugu u novom lokalnom planu. Osmisliti adekvatne načine

	angažovanih na pružanju usluga, Broj korisnika/ca usluge na godišnjem nivou.						monitoringa.
1.4. Uspostaviti uslugu privremenog, povremenog i dugotrajnog smještaja starih lica (Dom za stare)	- Otvoren dom starih Broj korisnika/ca na godišnjem nivou	Pružaoi usluga u saradnji sa Glavnim gradom i MRSS	2020	Državni donatori	R	Unapređivati uspostavljenju uslugu i obezbjeđivati nove servise podrške za stara lica unutar Doma.	
1.5. Razvijati programe obuke za podsticaj starijih i mladih za volontersko angažovanje u svojstvu učesnika u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite	- Broj i vrsta programa obuke - Broj polaznika/ca - Broj starijih i mladih volonterski angažovanih u svojstvu učesnika/ca u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite	Organizacije civilnog društva u saradnji sa Glavnim gradom i MRSS	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad Podgorica, državni budžet, donatori	N	Raditi na realizaciji aktivnosti kroz novi Lokalni plan.	
1.6. Obezbijediti razvoj inovativnih usluga podrške za život u zajednici, na lokalnom nivou.	- Broj i vrsta inovativnih usluga na lokalnom nivou - Broj korisnika/ca	Organizacije civilnog društva u saradnji sa Glavnim gradom i MRSS	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad Podgorica, državni budžet, donatori	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti.	
OSOBE SA INVALIDITETOM I NJIHOVE PORODICE							
Strateški cilj: Povećana socijalna inkluzija osoba sa invaliditetom i njihovih porodica i uspostavljene i razvijene održive socijalne usluge							
1.1. Izrada taktilnih staza za slijepa lica na javnim površinama	- Izradene staze	Glavni grad Podgorica	2020-2023	Glavni grad	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti, unaprijediti kvalitet traka koje	

<p>1.2. Obezbjedivanje personalnog asistenta za OSI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj OSI koji se prijavljuje da koristi ovu uslugu na godišnjem nivou - Broj angažovanih asistenata 	<p>Glavni grad Podgorica, organizacije civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Glavni grad, donatorska sredstva</p>	<p>R</p>	<p>se ugraduju. Nastaviti sa pružanjem usluge, uz razmatranje realizacije aktivnosti posredstvom licenciranog pružaoca usluga.</p>
<p>1.3. Usluga prevoza „od vrata do vrata“ za OSI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Obezbijedeno jedno vozilo - Broj OSI zainteresovanih da koristi ovu uslugu - Broj korisnika/ca 	<p>Glavni grad Podgorica u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2020</p>	<p>Donatorska sredstva, Glavni grad</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti. Do kraja narednog Lokalnog plana raditi na povećanju kapaciteta usluge, u skladu sa iskazanim potrebama korisnika.</p>
<p>1.4. Sprovedenje istraživanja o zainteresovanosti OSI za uslugu podržanog stanovanja i realizacija minimum jednog pilot projekta stanovanja uz podršku za OSI.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Stepen zainteresovanosti OSI za uslugu stanovanja uz podršku. - Broj OSI koji koriste uslugu stanovanja uz podršku. 	<p>CSR, Glavni grad Podgorica, pružaoci usluga.</p>	<p>2021</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet</p>	<p>N</p>	<p>Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.</p>
<p>1.5. Unapređenje programa psihološke i socio-edukativne podrške za osobe sa invaliditetom</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj OSI koji koriste socio-edukativne usluge - Broj licenciranih usluga savjetovanja i 	<p>Organizacije civilnog društva, Glavni grad u saradnji sa MRSS</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Glavni grad Podgorica, državni budžet</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa pružanjem usluge i raditi na unapređenju</p>

	socio-edukativnih usluga						kapaciteta razvijenih usluga.
1.6. Osnovati i razviti uslugu predah roditeljstvu za roditelje djece i mladih sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> - Minimum jedno Pilotiranje usluge - Broj korisnika/ca - Licenciranje usluge 	Organizacije civilnog društva i Glavni grad u saradnji sa MRSS	2022	Glavni grad, donatori, državni budžet	N	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.	
1.7. Razvoj i rad usluge „Pomoć u kući“ za OSI.	<ul style="list-style-type: none"> - Broj pružaoca usluge „Pomoć u kući“ - Broj korisnika usluga 	Glavni grad Podgorica, pružaoci usluge	2021	Glavni grad, ZZCCG	N/P	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.	
1.8. Organizovanje obuka za OSI o započinjanju malih biznisa i socijalnom preduzetništvu.	<ul style="list-style-type: none"> - Broj organizovanih obuka na godišnjem nivou. 	Glavni grad, Organizacije civilnog društva, ZZCCG – Biro rada Podgorica	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	N	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.	
1.9. Sprovesti istraživanje o položaju osoba sa mentalnim poteškoćama u zajednici	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedeno istraživanje - Organizovana prezentacija preporuka 	Dom zdravlja - Centar za mentalno zdravlje, organizacije civilnog društva u saradnji sa Institutom za javno zdravlje	2021	Redovna budžetska sredstva DZ, Glavni grad Podgorica, donatori	N/P	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.	
1.10. Raditi na eliminaciji diskriminacije osoba sa mentalnim poremećajima, kroz edukaciju i senzibilizaciju opšte javnosti, uz snažnu podršku i učešće lokalnih i nacionalnih medija.	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedena minimum jedna kampanja 	Dom zdravlja - Centar za mentalno zdravlje, organizacije civilnog društva u saradnji sa Institutom za javno zdravlje i medijima	Kontinuirano 2020-2023	donatori, državni budžet, Glavni grad Podgorica	N/P	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.	

1.11. Dizajnirati i sprovesti programe podrške za osobe sa mentalnim poteškoćama i njihove porodice, sa akcentom na posebno ugrožene kategorije.	- Kreirana minimuma jedan usluga i/ili programe podrške za osobe sa mentalnim poteškoćama i njihove porodice (savjetovanište, personalni asistenti, dnevne aktivnosti, telefonske linije za krizne situacije, grupe samopomoći i sl.) - Broj korisnika/ca usluga	Dom zdravlja, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	donatori, državni budžet	N	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.
DJECA I MLADI U RIZIKU						
Strateški cilj: Unaprijeđena socijalna inkluzija i poboljšana dostupnost i kvalitet socijalnih usluga za djecu i mlade.						
3.1. Podrška radu savjetodavnih usluga za djecu u oblasti razvojnih pitanja i kriza (telefonske linije, internet - društvene mreže, forumi i sl.)	- Broj i vrsta uspostavljenih usluga - Broj djece korisnika/ca	Dom zdravlja, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	biznis sektor, donatori, državni budžet	N/P	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.
3.2. Obezbeđivanje kontinuiranog rada Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Podgorica	- Broj djece korisnika/ca	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, Glavni grad	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, državni budžet	R	Nastaviti sa pružanjem i unapređenjem postojećih usluga.
3.3. Razviti program podrške hraniteljskim porodicama i djeci u hraniteljskim porodicama	- Uspostavljen program podrške - Broj hraniteljskih porodica obuhvaćenih programom - Organizovana minimum jedna obuka za	Centar za socijalni rad, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	biznis sektor, donatori, državni budžet	R	Nastaviti sa pružanjem i unapređenjem postojećih usluga.

<p>3.4. Unaprijediti uslugu stanovanja uz podršku za mlade bez roditeljskog staranja, za mlade koji izlaze iz sistema hraniteljstva i za mlade koji napuštaju institucije nakon navršene 18 godina starosti</p>	<p>osposobljavanje hraniteljskih porodica za brigu o djeci sa iskustvom nasilja i invaliditetom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usluga uskladeni sa propisanim standardima - Povećan broj korisnika/ca usluge 	<p>Glavni grad, Centar za socijalni rad, organizacije civilnog društva, MRSS</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Glavni grad Podgorica, biznis sektor, donatori, državni budžet</p>	<p>Nerealizovano jer nije bilo interesovanja</p>	<p>Planirati aktivnost u novom Lokalnom planu u skladu sa iskazanim potrebama CZSR i potencijalnih korisnika.</p>
<p>3.5. Uspostaviti program podrške ekonomskog osnaživanja i zapošljavanja za mlade bez roditeljskog staranja koji napuštaju institucije i za mlade koji izlaze iz sistema hraniteljstva</p>	<p>Uspostavljen program podrške koji obuhvata socio- edukativne usluge i druge aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika/ca 	<p>ZZZCG, CSR, Glavni grad, organizacije civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Nerealizovano jer nije bilo interesovanja</p>	<p>Planirati aktivnost u novom Lokalnom planu u skladu sa iskazanim potrebama CZSR i potencijalnih korisnika.</p>
<p>3.6. Obezbeđivanje savjetodavne, psihološke i socijalno edukativne podrške svoj djeci sa iskustvom nasilja u porodici.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj i vrste programa. - Broj pružaoca usluga. - Broj djece obuhvaćene programima podrške. 	<p>Centar za socijalni rad, Dom zdravlja, organizacije civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>biznis sektor, donatori, državni budžet, Glavni grad Podgorica</p>	<p>N/P</p>	<p>Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.</p>
<p>3.7. Uspostavljena usluga podrške djeci i porodici za učešće u krivičnom i prekršajnom postupku za zaštitu prava djeteta: psihosocijalna podrška i pravna podrška (advokat), u</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj djece obuhvaćene programima podrške. - Broj pružaoca usluga. 	<p>Centar za socijalni rad, Sud, organizacije civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Donatori, državni budžet</p>	<p>N/P</p>	<p>Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.</p>

<p>3.13. Osnivanje Savjetovališta za mlade u riziku i mlade sa poremećajima u ponašanju, sa fokusom na individualno psihosocijalno savetovanje i osnaživanje prilikom zaposlenja, obuke stručnog osposobljavanja za povećanje zaposljivosti.</p>	<p>- Osnovano Savjetovalište u kom bi postojao prostor za održavanje: kurseva stranih jezika, kurs računara, obezbjeđivanje prostora za mlade (za njihovo okupljanje druženje, kreativne radionice I sl.).</p>	<p>JU Kakaricka gora, ZZCG</p>	<p>2021</p>	<p>Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet</p>	<p>N</p>	<p>Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.</p>
<p>3.14. Organizovanje kurseva stranih jezika i obuka za pisanje CV-ja za klijente i klijentkinje za vrijeme trajanja tretmana u cilju povećanja njihove mogućnosti za zaposlenje</p>	<p>- Broj osoba na godišnjem nivou obuhvaćenih ovim kursovima</p>	<p>JU Kakaricka Gora, ZZCG</p>	<p>Kontinuirano2020-2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>N</p>	<p>Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu.</p>
<p>3.15. Edukacija i podizanje svijesti učenika/ca osnovnih i srednjih škola u vezi sa prevencijom upotrebe opojnih sredstava i preventivne kampanje povodom organizovanja maturalnih i polumaturalnih i dačkih ekskurzija. svečanosti</p>	<p>- Broj i vrsta sprovedenih aktivnosti - Broj djece i mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima - Broj obuhvaćenih obrazovnih ustanova</p>	<p>Uprava policije u saradnji sa obrazovnim ustanovama. Organizacije civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano2020-2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti i raditi na njihovom unapređenju kroz novi Lokalni plan.</p>
<p>3.16. Obilazak objekata u kojima se okupljaju maloljetna lica sa ciljem sprečavanja upotrebe alkohola i kockanja</p>	<p>- Broj izlazaka na teren i obuhvaćenih objekata</p>	<p>Uprava policije</p>	<p>Kontinuirano2020-2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti i raditi na njihovom unapređenju kroz novi Lokalni plan.</p>
<p>3.17. Sprečavanje skitničenja i prosjačenja</p>	<p>- Broj i vrsta sprovedenih aktivnosti - Broj djece i mladih</p>	<p>Uprava policije u saradnji sa Centrom za</p>	<p>Kontinuirano2020-2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti i raditi na njihovom</p>

3.18. Edukacija učenika/ca osnovnih i srednjih škola o vršnjačkom nasilju	obuhvaćenih ovim aktivnostima	socijalni rad	Kontinuirano 2020-2023	Redovna budžetska sredstva	R	unapređenju kroz novi Lokalni plan.
- Broj obuhvaćenih obrazovnih ustanova - Broj djece i mladih obuhvaćenih ovim aktivnostima - Broj sprovedenih radionica, predavanja i dr. edukativnih aktivnosti	Uprava policije u saradnji sa obrazovnim ustanovama. Organizacije civilnog društva					Nastaviti sa realizacijom aktivnosti i raditi na njihovom unapređenju kroz novi Lokalni plan.
3.19. Kreiranje i operacionalizovanje posebne nacionalne Dječje kuće za djecu žrtve nasilja.	- Uspostavljena Dječja kuća u kojoj će se obavljati forenzički razgovori s djecom koja su bila izložena seksualnom i fizičkom zlostavljanju ili izložena nasilju u porodici; obavljati medicinski pregledi djece u sigurnom okruženju; raditi kvalitetna procjena trauma i kratkoročni tretman djeteta žrtve.	Nosioci aktivnosti: MUP i MRSS, partneri: multisektorska saradnja u upravljanju Dječjom kućom – MP, MZ i NVO sektor.	2020.god	Budžet Uprave policije tj. MUP-	N	Raditi na realizaciji i unapređenju aktivnosti kroz novi Lokalni plan.
3.20. Obezbjediti da policijski centar i odjeljenje bezbjednosti ima odvojenu sobu za razgovor s djecom, koja je po mjeri djeteta i koja je odvojena od počinitelja i drugih lica.	- Postoji specijalizovana i po standardima opremljena prostorija u kojoj djeca čekaju sa svojim predstavnikom da bi se onemogućio	Nosilac aktivnosti: MUP	2020.god	Budžet Uprave policije tj. MUP-a	N/P	Prikupiti podatke i razmotriti dalju neophodnost ove aktivnosti.

	kontakt s počiniocem i djeca su zaštićena od ponovne viktimizacije i intervjuisana od strane policijskog službenika u prijateljskoj atmosferi, prilagođenoj djeci.							
ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI								
Strateški cilj 4: Unaprijeđene usluge podrške, zaštite i socijalne uključenosti žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici								
4.1. Promovisati i unaprijediti uslugu besplatne pravne pomoći za žrtve nasilja u porodici	<ul style="list-style-type: none"> - Broj usluga besplatne pravne pomoći žrtvama porodičnog nasilja u odnosu na postojeće stanje - Broj štampanih informatora i sl. - Broj i vrsta informativnih emisija, događaja - Broj korisnika/ca - Broj i vrsta besplatne pravne pomoći 	Osnovni sud, Sud za prekršaje, Organizacije civilnog društva, Glavni grad	Kontinuirano 2019-2023	Redovna budžetka sredstva, donatorska sredstva	R	Nastaviti sa pružanjem usluge u narednom periodu		
4.2. Razviti alternativne usluge i programe podrške za žrtve nasilja u porodici (grupe samopodrške, edukativno iskustvene grupe, socio edukativne programe i sl.)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj uspostavljenih programa - Broj akreditovanih programa - Broj sprovedenih programa i broj korisnika 	Organizacije civilnog društva pružaoci usluga u saradnji sa MRSS i Glavnim gradom i Zavodom za socijalnu i	Kontinuirano 2019-2023	Glavni grad, nadležno ministarstvo, donatori	R	Nastaviti sa pružanjem usluge u narednom periodu		

<p>4.3. Ojačati kapacitete Skloništa za žrtve porodičnog nasilja u skladu sa propisanim standardima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uslovi skloništa za žrtve nasilja u porodici usklađeni sa standardima - Broj korisnika/ca usluga 	<p>dječju zaštitu</p> <p>Organizacije civilnog društva pružaoci usluga u saradnji sa MRSS i Glavnim gradom</p>	<p>2020-2021</p>	<p>Glavni grad, nadležno ministarstvo, donatori</p>	<p>N/P</p>	<p>Prikupiti podatke i unapređivati pružanje usluga i monitoring narednom periodu</p>
<p>4.4. Unaprijediti savjetodavne, terapijske i socijalno - edukativne usluge za žrtve trafikinga</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Licencirane usluge savjetovanja, terapijske, i socio edukativne usluge za žrtve trafikinga 	<p>CSR, MUP, MRSS, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Ministarstvo pravde, Organizacije civilnog društva, Glavni grad</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>nadležno ministarstvo, donatori, Glavni grad</p>	<p>N/P</p>	<p>Prikupiti podatke i unapređivati pružanje usluga i monitoring narednom periodu</p>
<p>4.5. Uspostaviti uslugu Krizni centar za žrtve rodno zasnovanog nasilja u skladu sa Istanbulsom konvencijom</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljena usluga u skladu sa propisanim standardima 	<p>Organizacije civilnog društva pružaoci usluga u saradnji sa MRSS i Glavnim gradom</p>	<p>2020-2021</p>	<p>nadležno ministarstvo, donatori, Glavni grad</p>	<p>N</p>	<p>Prikupiti podatke i unapređivati pružanje usluga i monitoring narednom periodu</p>
<p>4.6. Edukacija stručnjaka o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici sa posebnim akcentom na Protokol, u svim državnim organima, uključujući zaposlene u zdravstvu i vaspitno - obrazovnim institucijama (škole, jaslice i vrtići)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih obuka na godišnjem nivou - Broj polaznika obuka na godišnjem nivou 	<p>CSR, zdravstvene i obrazovne institucije, Uprava policije, Pravosuđe, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Organizacije</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>nadležno ministarstvo, donatori, Glavni grad</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti aktivnosti</p>

4.7. Ojačati uslugu individualne podrške žrtvama nasilja kroz korišćenje instituta „povjerljivog lica“	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnica usluge „povjerljivog lica“ - Broj sprovedenih obuka i obuhvata 	civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	nadležno ministarstvo, donatori, Glavni grad		Prikupiti podatke i unapređivati pružanje usluga i monitoring narednom periodu
4.8. U kontinuitetu informisati zajednicu o mogućnostima zaštite žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici u Glavnom gradu	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedena minimum jedna aktivnost tokom kampanje 16 dana aktivizma protiv nasilja - Broj štampanih informativnih lifleta - Broj Radio i tv emisija-priloga - Broj tematskih događaja 	Glavni grad, CSR, Domovi zdravlja, Institut za javno zdravlje, Uprava policije, Organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, nadležno ministarstvo, donatori	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti

MATERIJALNO UGROŽENE KATEGORIJE STANOVNIŠTVA

Strateški cilj: Obezbijediti veći nivo socijalne inkluzije materijalno ugroženih lica sa teritorije Glavnog grada i njihova bolja obuhvaćenost uslugama socijalne i dječje zaštite

5.1. Obezbijedena usluga besplatnog dnevnog obroka	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika/ca na godišnjem nivou 	Glavni grad	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
5.2. Obezbijedivanje podrške beskućnicima/ama (privremeni smještaj uz nadzor CSR)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj beskućnika/ca koji su koristili podršku - Broj beskućnika/ca na nivou Glavnog grada (<i>indikator koji je važan za dalje planiranje</i>) 	Glavni grad Podgorica u saradnji sa CSR	Kontinuirano 2020-2023	Lokalna samouprava, Donatori	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
5.3. Obezbijediti socijalno-	<ul style="list-style-type: none"> - Broj i vrsta 	organizacije	Kontinuirano	Nadležna	R	Nastaviti sa

edukativne usluge i podršku samohranim roditeljima korisnicima MOP-a	programa podrške i usluga - Broj korisnika/ca	civilnog društva, CSR, Glavni grad	2020-2023	ministarstva Donatori, Lokalna samouprava	realizacijom aktivnosti
5.4. Sprovoditi edukativne programe za nezaposlena lica	- Realizovane radionice sa ciljem povećanja zapošljivosti nezaposlenih (pisanje CV-a, pokretanje ličnog biznisa itd) - Broj obuhvćenih programima	ZZZCG - CIPS, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Redovni budžet ZZZCG, donatorska sredstva	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
5.5. Za djecu i mlade iz porodica korisnika MOP-a obezbijediti pomoć u školovanju, besplatni odmor i rekreaciju i dr.	- Broj djece i mladih koja su dobila pomoć u školovanju (knjige, besplatan prevoz itd) - Broj djece i mladih koja su koristila besplatni odmor i rekreaciju itd.	Glavni grad Podgorica	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad Podgorica	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti

ROMI I EGIPĆANI

Strateški cilj: Povećana socijalna inkluzija Roma/kinja i Egipćana/ki i obezbijedeni programi i adekvatne usluge podrške u zajednici

6.1. Povećati informisanost o mogućnostima zapošljavanja za osobe koje nijesu prijavljene na evidenciju Biroa rada	- Sprovedena minimum jedna targetirana informativna aktivnost na godišnjem nivou	ZZZCG, organizacije civilnog društva,	2020	Lokalna samouprava, Nadležna ministarstva Donatori,	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.2. Uvesti nove prilagodene edukativne programe za RE za povećanje nivoa kvalifikacija i vještina	- Broj i vrsta programa - Broj polaznika	ZZZCG, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	ZZZCG, donatori, državni budžet, Glavni grad	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.3. Uključivanje Roma i Egipćana u program javnih radova	- Broj učesnika/ca javnog rada (polna i regionalna struktura)	ZZZCG i partneri u realizaciji -	Kontinuirano 2020-2023	ZZZCG	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti

		izvođači programa javnog rada (poslodavci, nevladine organizacije, lokalna samouprava)						
6.4. Unaprijediti sistem samozapošljavanja RE kroz posebne edukativne programe i programe za počinjanje biznisa	<ul style="list-style-type: none"> - Broj i vrsta programa - Broj RE koji su prošli obuke i/ili koristili programe 	ZZZCG, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	ZZZCG, državni budžet	N/P	Planirati i unaprijediti aktivnost u novom Lokalnom planu		
6.5. Promovisati koncept vršnjačke podrške u obrazovanju, tutora i drugih oblika vanškolske pomoći pri učenju	<ul style="list-style-type: none"> - Broj škola koje imaju uspostavljene ove sisteme podrške za učenika sa slabijim postignućima - Broj obuhvaćenih učenika/ca 	Obrazovne ustanove u saradnji sa organizacijam a civilnog društva, Glavnim gradom i nadležnim ministarstvom	Kontinuirano 2020-2023	Glavni donatori, državni budžet	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti		
6.6. Otvaranje lokalnog omladinskog servisa (omladinskog kluba ili centra) pristupačnog mladima iz RE zajednice	<ul style="list-style-type: none"> - Otvoren klub ili centar u dijeu grada koji je pristupačan mladima iy RE zajednice - Broj i vrsta programa koji se nude - Minimum 50 mladih godišnje obuhvaćeno programima 	Glavni grad u saradnji sa organizacijam a civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Glavni donatori, državni budžet	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti		
6.7. Unaprijediti komunikaciju i informisanje RE kroz otvaranje	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljen lokalni mehanizam 	Glavni grad	2021	Glavni grad	R	Nastaviti sa realizacijom		

Kancelarije/Biroa/Predstavnik/ce koji bi radio na saradnji sa RE zajednicom									aktivnosti
6.8. Uređivanje i stavljanje u funkciju parka na Vrelima Ribničkim gdje bi osim djece i mladih mogli i stariji da provode slobodno vrijeme.	- Uređen park	Glavni grad	2021	Glavni donatori	grad,	R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.9. Organizovanje kampanje o informisanju javnosti o romskom identitetu	- Održana kampanja u 7 srednjih škola tokom 2020 godine	Organizacije civilnog društva	2020	Donatorska sredstva: RELOAD		R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.10. Povećanje stepena informisanosti i uključenosti mladih Roma u životu društva	- Broj održanih radionica, edukacija, i slično - Broj uključenih mladih	Organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Glavni donatori	grad,	R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.11. Pokretanje inicijativa za snimanje dokumentarnih i propagandnih filmova na temu obrazovanja Roma i Egipćana	- Broj snimljenih sadržaja, priloga-filmova.	Organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Donatorska sredstva: RELOAD		R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
6.12. Osnaživanje pripadnika romske zajednice za aktivizam	- Obučeno 15 mladih Roma i Egipćana - Radionice o ljudskim pravima i antidiskriminacije	Organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Donatorska sredstva: RELOAD		R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
LGBTIQ OSOBE									
Strateški cilj: Unaprijediti ljudska prava LGBTIQ osoba									
7.1. Ojačati kapaciteta i promovisati antidiskriminatorno ponašanje kroz sprovođenje obuka za: predstavnike lokalnih vlasti, policijskih, socijalnih i inspekcijjskih službi i drugih državnih organa zaduženih za pružanje zaštite od diskriminacije na lokalnom nivou.	- Obučene ciljine grupe na nivou lokalne samouprave.	Glavni grad, organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2019-2023	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet		R			Nastaviti sa realizacijom aktivnosti

7.2. Sprovesti obuke za stručne službe srednjih škola u Podgorici za tehnike rada sa LGBTIQ adolescentima i informativna savjetovanja na temu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u obrazovanju	- Broj konsultacija, savjetovanja, obuka, uključenih školskih pedagoga i psihologa.	Glavni grad u saradnji sa organizacijama civilnog društva i školama	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	N	Planirati aktivnosti za naredni Lokalni plan
7.3. Jačanje kompetencija nenasilja i nediskriminacije među mladima	- Broj održanih radionica - Minimum 30 učesnika/ca godišnje - Broj i vrsta promotivnih aktivnosti, istraživanja i sl	Glavni grad u saradnji sa organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	R	Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
7.4. Institucijalizacija odnosa zdravstvenih vlasti na lokalnom nivou sa LGBTIQ zajednicom kroz potpisivanje Memoranduma o saradnji.	- Potpisan Memorandum o saradnji između DZ Podgorica i organizacija civilnog društva	Dom zdravlja i organizacije civilnog društva u saradnji sa Glavnim gradom Podgorica	2020	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	N/P	Planirati aktivnosti i njihovo unapređenje u ovoj i sličnim oblastima za novi Lokalni plan
7.5. Jačanje kapaciteta zdravstvenih radnika/ca i medicinskog osoblja za unapređenje kvaliteta pružanja usluga za rad sa LGBTIQ zajednicom u zdravstvenim ustanovama u Podgorici.	- Pružanje zdravstvenih usluga osiguranicima LGBTIQ populacije sa zaštitom od bilo kog oblika diskriminacije	Dom zdravlja i organizacije civilnog društva, u saradnji sa Glavnim gradom Podgorica	Kontinuirano 2020-2023	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	N	Planirati aktivnosti i njihovo unapređenje u ovoj i sličnim oblastima za novi Lokalni plan
7.6. Panel diskusija na temu zaštite i unapređenja prava LGBTIQ osoba na Univerzitetu Crne Gore, Univerzitetu Donja Gorica i Univerzitetu Mediteran u Podgorici	- Održane minimum 3 panel diskusije, - Broj učesnika/ca.	Organizacije civilnog društva u saradnji sa fakultetima i MRSS	2020	Glavni grad, biznis sektor, donatori, državni budžet	N/P	Planirati aktivnosti i njihovo unapređenje u ovoj i sličnim oblastima za novi

LGBTIQ populacije i zabrani diskriminacije u sportu.	i zabrani diskriminacije u sportu i broj učesnika.	a civilnog društva	aktivnosti
7.12. Podrška održavanju Povorke ponosa LGBTIQ osoba „Montenegro prajd“ i pratećih umjetničkih i kulturnih aktivnosti i turistička valorizacija ovog festivala kulture i promocije jednakosti i osnovnih ljudskih prava LGBTIQ osoba.	- Stvaranje pozitivnog ambijenta Crne Gore kao turističke destinacije, unapređenje saradnje sa LGBTIQ organizacijama, prepoznavanje značaja ovog segmenta turističke ponude.	Glavni grad u saradnji sa organizacijama a civilnog društva, Lokalnom turističkom organizacijom i Ministarstvom održivog razvoja i turizma	R Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
7.13. Organizovana obuka odbornika Skupštine Glavnog grada u vezi sa ljudskim pravima LGBTIQ osoba.	- Organizovana dva treninga - Obuhvaćeno najmanje 30 odbornika/ca - Broj obuhvaćenih političkih partija.	Organizacije civilnog društva u saradnji sa Glavnim gradom i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava	R Nastaviti sa realizacijom aktivnosti
7.14. Organizovanje kulturnih događaja: Promocija Kvir literature i Kvir pozorišnih predstava u Glavnom gradu Podgorici.	- Broj održanih događaja (promocija Kvir literature, pozorišne predstave i sl.) - Broj prisutnih.	Organizacije civilnog društva u saradnji sa Glavnim gradom i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava	R Nastaviti sa realizacijom aktivnosti

OSOBE KOJE ŽIVE SA HIV/AIDS-OM I OSOBE U RIZIKU OD HIV-A

Strateški cilj: Stvaranje sigurnog i podržavajućeg okruženja, efikasnog sistema prevencije HIV-a i pristupačnog liječenja, njege i pomoći za sve osobe pogođene HIV-om i osobe u

povećanom riziku

<p>8.1. Smanjiti stigmatu i diskriminaciju osoba pogođenih HIV-om i osoba sa povećanim rizikom</p>	<p>- Organizovana minimum 1 obuka godišnje o etičkim pitanjima, stigmatu i diskriminaciji, relevantnim nacionalnim i međunarodnim propisima i zakonima vezano za HIV za: Zdravstvene radnike i saradnike, sudije, tužioce, advokate, policiju, socijalne radnike i druge javne službenike.</p> <p>- Sprovedena 1 kampanja godišnje protiv stigme i diskriminacije kako bi se istakla pitanja zaštite prava osoba koje žive sa HIV-om i osoba u povećanom riziku u odnosu na HIV, uključujući i komponentu rodne ravnopravnosti</p>	<p>Organizacije civilnog društva u saradnji sa DZ, Institutom za javno zdravlje, MZ i Glavnim gradom</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti</p>
<p>8.2. Razvijati vaninstitucionalne podrške za osobe pogođene HIV-om</p>	<p>- Formirano vaninstitucionalno savjetovanište i uspostavljeno njegovo održivo funkcionisanje.</p> <p>- Licencirana usluga savjetovanja za osobe pogođene</p>	<p>Organizacije civilnog društva u saradnji sa DZ, Institutom za javno zdravlje, MZ i Glavnim gradom</p>	<p>Kontinuirano 2020-2021</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti</p>

<p>8.3. Povećati stepen informisanosti o prevenciji HIV-a i polno prenosivih infekcija (PPI) među mladima u obrazovno-vaspitnim ustanovama i opštom populacijom</p>	<p>HIV-om.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obezbijedena finansijska i tehnička podrška savjetovalištu za anonimno testiranje na HIV. - Obezbijedjeno savjetovanje putem interneta za populacije u riziku. - Sprovedene aktivnosti u školama uključujući obilježavanje 01. decembra („Otvorena vrata“ – tematski razgovori sa ljekarima, nastavnicima, aktivistima i sl.) - Obuhvat učenika kroz sve programske aktivnosti. 	<p>Organizacije civilnog društva u saradnji sa DZ, Institutom za javno zdravlje, MZ i Glavnim gradom</p>	<p>Kontinuirano 2020-2023</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti</p>
<p>8.4. Uspostaviti institucionalne mehanizame borbe protiv HIV/AIDS-a na lokalnom nivou</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna uprava potpisala Parišku deklaraciju - Izrađen akcioni plan za sprovođenje Pariške deklaracije. - Uspostavljen lokalni multisektorski tim za planiranje i praćenje Pariške deklaracije. 	<p>Glavni grad u saradnji sa DZ, MZ i organizacijama civilnog društva</p>	<p>2020-2021</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet</p>	<p>R</p>	<p>Nastaviti sa realizacijom aktivnosti</p>

Na osnovu člana 60 stav 1 Statuta Glavnog grada ("Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", broj 8/19, 20/21 i 49/22), Skupština Glavnog grada - Podgorice, na sjednici održanoj dana __. __. 2024. godine, nakon razmatranja Izvještaja o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorici za period 2020-2023. godine, za 2023. godinu, donijela je sljedeći -

ZAKLJUČAK

USVAJA SE Izvještaj o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu Podgorici za period 2020-2023. godine, za 2023. godinu

Broj: __ - __ / 24-

Podgorica, __. __. 2024. godine

SKUPŠTINA GLAVNOG GRADA - PODGORICE

PREDSJEDNICA,

dr Jelena Borovinić Bojović